

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiæ Augustæ Scriptores VI

Ælius Spartianus. Vulc. Gallicanus. Julius Capitolinus. Trebell. Pollio. Ælius Lampridius. Flavius Vopiscus

Spartianus, Aelius

Lugduni Batavorum, 1671

Julii Capitolini Antoninus Pius Ad Diocletianum Aug.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51177](#)

JULII CAPITOLINI
ANTONINUS PIUS
AD
DIOCLETIANUM AUG.

TI TO AURELIO FULVIO BOIONIO ANTONINO
PIO, parentum genus è Gallia Transalpina, Ne-

CASAVBONVS.

IJULIE CAPITOLINI.] De aetate
qua vixit hic scriptor, satis initio di-
ctum est: cetera de illo nobis hodie
incognita: ut & de Cornelio Capi-
tolino, quem in Odenato tyranno
laudat Trebellius Pollio. Quid fue-
rit causa cur corporis hujus compo-
sitiones in Hadriano & Vero Cæfare
Spartianum, in Pio Capitolinum, in
aliis alium feligerent, & ceteris anteponerent, neque ego capio, neque
puto ullam ejus confilii probabilem,
nendum necessariam, causam posse
afferti.

SALMASIVS.

IJLII CAPITOLINI.] Meminit
hujus Julii Capitolini Flavius Vopis-
scus in Probo, inter eos scriptores
qui verius quam elegantius scripe-
runt: Sed Marcius Maximum, inquit,
Suetonij Tranquillum, Fabium Marcelli-
num, Gargilius Martiale, Julium Ca-
pitolinum, Ælium Lampridium, ceterosque
qui haec & talia non tam diserte quam vere
memoria tradiderunt. Sed cur in illo
albo non recenset Ælium Spartianum? Sane debuit. nam & cum Julio
Capitolino viderut vixisse, & Ælio
Lampridio, eamdemque historiam
scripsisse. Quidam etiam Ælium
Spartianum, & Ælium Lampridium
eundem faciunt. de quo nos alias
viderimus. ut nunc nostra est sen-
tentia, certe divisi sunt. Hujus au-
tem Antonini Pii vita auctorem
faciunt Ælium Spartianum, non Ju-
lium Capitolinum, antiquissima

Mall.
Spartiani excerpta, quæ in Bibliotheca Palatina servantur. Si de stilo ipso
licet conjecturam ducere, profecto
non ita diversus est ab illo quo con-
scriptæ sunt duæ priores vita Hadriani & Veri, ut non prope ejusdem scri-
ptoris esse possit videri. tñzg tamen
donec aliquid certius exploratusque
expiscatus fuero.

2 Tito Aurelio Fulvio Boionio.] In
Palatino pro Fulvo Boionio, leges uni-
ca voce, Fulboionio, manifesto pro ful-
bo Boionio. Fulbo autem pro Fulvo. &
ita in sequentibus semper scriptum
invenitur: quod & lapides & vetera
monumenta confirmant, & Joannes
Gazensis ἦλιον Βοιωτοῦ, cuius
hæc sunt verba: ἦλιος Φαλέων Βοτάνιος
Αὐτανίος Πιός ὁ κληθεὶς Εὐσέβης.
sed Βοτάνιος perperam habet pro
Boionio. Idem cognomen Antonini
quod Latine est Pius, Grace
Εὐσέβης, ut diversum refert. Πιός,
inquit, ὁ κληθεὶς Εὐσέβης. nam Εὐ-
σέβης est Pius, unde Εὐσέβεια agor,
Palia.

GRVTERVS.

2 TITO AURELIO FULVIO BOIO-
NIO.] Sic & Palat. etiam infra. sed
heic tamen junctim, Fulboionio. nimi-
rum repeti debebat syllaba Fulbo Bo-
jonio.

CASAVBONVS.

2 TITO AURELIO FULVIO BOIO-
NIO A.] Regius, Fulvo Ionio, quorum
prius rectum est: raro enim Roma-
norum

mausense scilicet, avus Titus Aurelius Fulvius, qui per honores diversos ad secundum consulatum & praefecturam urbis pervenit. Pater Aurelius Fulvius, ¹ qui & ipse fuit consul, ² homo castus & integer. ³ avia materna Bojonia Procilla, mater Arria Fadilla. avus maternus ⁴ Arrius Antoninus, bis consul, homo sanctus, & ⁵ qui Nervam miseratus esset quod imperare cœpif-

norum cognomina in ius terminabantur: hoc autem cognomen tulit Pius ab avo & patre: quorum uterque mox in vulgatis libris *Aurelius Fulvius* nominatur: in Regio semper *Fulvius*, quod firmant confulares fastus. at *Ionio* perpetuam pro *Bojonio*. Unde habuerit Pius hoc nomen non explicant veteres. habuit autem, nisi fallimur, ab avia materna *Bovinia* *Procella*, cum heres ab illa fuisset scriptus. *Bojonius* idem ac *Bovinius*, nisi quod nomen Ἐξανθείη utcumque apud Latinos originem à boibus dissimulat. Alii non hunc, sed *Marcum* vocant *Bojunum*: ut *Victor*, *Eutropius*, & *Pazanius Bojanior*. *Bojonii Olympi* cuiusdam in veteribus inscriptionibus mentio: qui fortasse hujus libertus fuit.

¹ Ad secundum consulatum.] Bis consul fuit principe Domitiano: in priore consulatu collegam habuit Domitianum undecies: posteriorem gessit quadriennio post collega Atratino.

² Qui & ipse fuit consul.] Suffectus, ut opinor, non ordinarius. nam in Fastis tacetur ejus nomen.

³ Homo tristis & ager.] Scriptalegio, homo castus & integer.

⁴ Arrius Antoninus bis consul.] Hic est quem inter suffectos consules nominat Cassiodorus in ultimo Domitiani anno. bis fuisse consulem, & Plinius testatur in epistola tertia libri quarti. nam qui eam epistolam ad Pium scriptam putant, insigniter falluntur, ut mox ostendemus.

SALMASIVS.

³ Homo castus & integer.] Palatinus membrana & editio Mediol. homo tristis & integer. morum tristitia in laude ponitur sapius apud istos autores. Tristibus autem istis opponuntur, En Algaribus homines lati & latæ vita. Tristis igitur hoc loco severum significat. Vulcatius de Cassio: hec epistola ejus indicat quam severus & quam tristis fuerit imperator. idem Capitolinus in Maximo: Fuit cibi avidus, vini parcissimus, ad rem veneram nimis rarus, domi forsique semper severus, ita ut & tristis cognomen acciperet. ita igitur hoc loco restituendum arbitror.

⁴ Avia materna Bovinia Fadilla.] *Bojunia* non *Bovinia* legit bona nota liber Palatinus, nec dubium quin debat scribi, *Bojonia*. ab hac igitur avia materna *Bojonia* *Fadilla*, *Bojonius* nomen habuit Antoninus Pius. *Bojonia* *Procella*: *Bojonia* *Antulla* in saxis.

GRVTERVS.

³ Homo tristis & integer.] Ita Palatinus, & malui, quam quod in aliis, homo castus & integer. quippe tristis idem cum severo, qualis describitur Cato. sic & noster de M. Antonio Philosopho; fine tristitia gravis, fine capitis quarti, & saepè alias.

⁵ *Bozinia Procilla*.] Est in Pal. *Bojunia*, ut procul dubio fuerit *Bojonia*, habueritque nomen matris simul ac patris.

CASAVBONVS.

⁷ Qui Nervam miseratus esset, quod imperare cœpisset.] Victor alter: *Nerva*

Q. 3

cūm

cœpisset. soror uterina, Julia Fadilla. vitricus Julius Lupus consularis. socer Annius Verus. ¹uxor Annia Faustina. filii mares duo, duæ foeminae, gener per majorem filiam, Lamia Syllanus; per minorem, Marcus Antoninus fuere. Ipse Antoninus Pius natus est tertiodecimo Cal. Octobres, ²sub Domitiano duodecimo, & Cornelio Dolabella Coss. ³in villa Lanu-

Vina:

cum in curiam à senatu gratianter exceptus esset, solus ex omnibus Arrius Antoninus vir acer eique amicissimus, conditionem imperantium prudenter exprimens, amplectus eum, gratulari se ait senatui & populo, provinciisque: ipsi autem nequamquam: cui satius fuerat malos principes eludere, quam tanti oneris vim sustinenter, non molestis modo & periculis subjici; sed fame etiam inimicorum pariter & amicorum: qui cum se mereri omnia presumunt, si quicquam non extorserint, arrogiores sunt ipsis quoque hostibus. Hæc in illa Epitoma: quæ non dubito esse descripta ex amissis vitis unius horum scriptorum. quò libentius h̄c illa adscripsimus.

¹ Uxor Annia Faustina.] Quæ & Galeria Faustina dicitur initio vitæ Marci.

² Sub Domitiano duodecimo & Dolabella Coss.] Factum aliquid sub illo aut illo principe latine dici scio: sub consulibus illis, an Latinum sit videtur: certè non est usitatum. Quare legebam h̄c, sub Domitiano, ipso duodecimo & D. C. sed aliter scripti medentur. Nam in libro Puteani, pro sub, exaratum Fl. quare scribe, Flavio Domitiano. vox duodecimo abest à Regio, & aliis nonnullis. In fastis Siculis comparantur Δομιτίωνος Ιερού, & Σαλεπρύνου. neutrum recte. Censorinus De die natali, Agonum Capitolinorum primus à Domitiano institutus fuit, duodecima ejus, & Ser. Cornelii Dolabellæ consulatu.

GRVTERVS.

³ Flavio Domitiano.] Sic & Palat.

non sub Domitiano. Excerpta neque sub habent, neque Flavio; sed tam natus est xiii. Kal. Octobris Domitiano duodecies.

CASAUBONUS.

³ In villa Lanuvina.] Scripti, Lavinium nihil interesse inter Lavinium & Lanuvium, multis disputat illustrissimus Scaliger. Lavinium autem dictum fuisse & Laurolavinium, & Laurum Lanuvium, non uno loco Servius docet. Videntur pii majori qui in Italiam primi è Gallia nocte migrarunt, apud Lanuvium municipium confessisse. ideo scribit de Pio Aurelius Victor, vii veterina familia è Lanuvino municipio at Roma senus innotuit hæc familia: ut & Spartanus indicat, & Eutropius: genere, inquit, claro, sed non admodum vetere. Villa hujus Lanuvina & Lampridius meminit initio vita Commodi. Marci verba de hac interpretor, scribentis libro primo: placere sibi vestem non exoticam, sed r̄tu d̄r̄o x̄c̄s̄, & quidem d̄r̄o τ̄ επιστέλλειν, τ̄ τ̄ επιλεγόντα τ̄ τ̄ πολλά. hoc est qualis vulgo fiat, è villa propria, & fere de redditibus Lanuvinis. Capitolinus de Marco ex Asia & Syria reverto, exinde Lavinium profectus est. non dubito hunc eundem locum ibi intelligendum.

SALMASIUS.

³ In villa Lanuvina.] Ita Palatinus, non Laviniana, verus editio, Lavinia, perperam. hæc villa Antonini Lanuvina dicta sic videtur, quod vicina esset Lanuvio municipio. è quo muni-

vina: ¹ educatus Lauri in Aurelia: ubi postea palatium extruxit, cuius hodie reliquiae manent. Pueritiam egit cum avo paterno, mox cum materno, omnes suos religiosè colens: ² atque adeò & consobrinorum & vitrii & multorum affinium hereditate ditatus est. ³ Fuit vir forma conspicuus, ⁴ ingenio clarus, ²

municipio originem duxisse Antoninum Pium scribit Aurelius Victor. Marcus Antoninus de vita sua ut patrem Antoninum Pium valde in vestitu civilem & communem fuisse ostendat, scribit eum saepius Lanuvii visum esse tunicatum, nam in municipiis Italiae tunicati fere omnes, non togati. Juvenalis,

— tuicæ summis adilibus alba,
Nemo togam sumit nisi mortuus —
de municipiis loquitur. Locus Martini Philosophi insignis est, sed insigniter corruptus, eum sic emendabis: de Antonino Pio loquitur: οὐ φιλοιηγόδημος ἐστὶ ταῦτα ἐδωδάσθαι πινοητης. οὐ τοῖς ιδίωταις ὑφεσταὶ ζέρονται. οὐ τοῖς ουμοτονούσισι. οὐ ἐπιχωσταὶ τολμήσαντες. ζετωντες σὺ Λαυγεσίον ταπεινά. τοῦ Φελόγην σὺ Τροκλοῖς παρατερθείας ἐχεῖσθαι. οὐ πᾶς ὁ τοιβότος τοσόποτε. quarum emendationem nos alibi rationem reddemus. vulgo: ταῦτα πελάγη σὺ Τροκλοῖς. & reliqua ad hunc modum corruptissima.

CASAUBONUS.

¹ Educatus Lauri in Aurelia.] Hac petebantur Etrusci, in ea via ad xii. ab urbe lapidem fuit villa Pii, ubi & educatus est, & mortuus. Lorium & Laurentium ea villa nominatur insita, & Eutropio, Eusebio, aliis. Graece Λαυρεῖον. Laurentum, sive Laurens ~~ταραζεῖον~~, quod propter pestem secessit Commodus, Herodiano descriptum libro primo, non ausim dicere cendum locum esse cum isto. Addit autem Spartianus de via Aurelia, ut

Laurium vel Lorium, prædium sive prætorium separat à villa Lanuvina, quæ erat in Appia: nam ibi Lavinius sive Lanuvium.

² Atque adeò.] Aut si vis, ideo: et si nihil necesse.

GRUTERUS.

¹ Educatus Lauri.] Pal. Lori; quod codem quidem recidit, sed tamen notandum fuit, nam & postea eadem iterum formâ comparet in nostro.

SALMASIUS.

¹ Educatus Lauri in Aurelia.] Melius scribatur Lori ex veteribus libris. Lorium infra nominatur. Græcis, λώριον. Loria dicitur in Itinerario: Via Aurelia à Roma per Tusciā & Alpes maiatas Arelatum usque sic:

Loria M. p. XII.

Ad Turres M. p. X.
sed ibi scribendum, Lori, non Loria. ita enim recte scribitur in vetusta tabula Peutingerorum. Loris vocat Aurelius Victor: igitur Aurelius sacerdos apud Loris anno vitæ post quintum & septuagesimum mortuo, confessum Iucium Verum in societatem potentiae accepit. Laurentium autem quo secessit Commodus pestis tempore, longe ab hoc Lorio diversum, & in via Hostensi, non longe à Lanuvio. vetus Tabula: Hostis XVI. Laurento VI. Lavino XVII. & ita in Itinerario: Ab urbe, Hostis XVI. Laurento XVI. Lavino XVI. lege Hostis pro Hostis. & Laurento VI. pro XVI. ex eadem tabula.

³ Fuit vir forma conspicuus.] Totam hanc periodum ex fide veteris & optimi libri sic distinguendam & constituantem censeo: nihil autem ad-

Q. 4 dam

moribus clemens, nobilis vultu, & placidus ingenio, singularis eloquentiae, nitidæ literaturæ, præcipue sobrius, diligens agri cultor, mitis, largus, alieni abstinentia, & omnia hæc cum mensura & fine jactantia. In cunctis postremò laudabilis, & qui meritò Numa Pompilio ex bonorum sententia comparatur. Pius cognominatus est à senatu, ⁴ vel quod sacerum fessa

dam de meo aut minuam, nisi quæ ad solam interpunctionem pertinent: *fuit vir forma conspicuus, clarus moribus, clemens, nobilis, vultu placidus, ingenio singulari, eloquentiae nitidæ, literatura præcipue, sobrius, diligens agri cultor, mitis, largus, &c.* ita autem legitur in Palatino, *ingenio singulari, eloquentiae nitidæ.* quod ne quem moveat *hæc πλούσια transmutatio, sciat sic passim loqui optimos autores Latinitatis.* sic Sallustius Pompejum capiens eum fuisse dicebat, *oris probis, animo inveterando,* de quo loquendi genere cum multis videatur insolens, alibi dicam.

CASAUBONIUS.

4 Ingenio clarus, moribus clemens.] Regius omissa voce *ingenio,* quæ in vulgata scriptura bis ponitur, totum locum ita concipit: *clarus moribus, clementia nobilis, vultu placidus, ingenio singularis, eloquentiae nitidæ, literatura præcipuis, sobrius, diligens, agri cultor, mittis, abstinentia alieni, largus, & omni.*

1 Largus, alieni abstinentia.] Scribe, *largus fui, alieni abst.* ex Roberto Bonon. Plinius junior, *Homo est alieni abstinentiam, fui diligens.*

2 Et omnia hæc cum mensura.] Imitatur illud Terentianum: *& tamen omnia hæc mediocriter.*

3 Et qui meritò Numa Pompilio comparatur.] Eutropius ex hoc loco, *& qui meritò Numa Pompilio conferatur.* Sane meritò: nam quem potius cum Numa, qui sacra & ceremonias Romæ constituit, componas, quam eum cui sua pietas cognomen peperit Pii; vide in extremo libro.

^{jam}
4 Sacerum fessa jam etate.] Malim effum. ut in vita Hadriani. et si dicimus utrumque.

GRUTERUS.

4 Quod sacerum fessa jam etate, manu.] *Fal. integer, quod sacerfessi jam etatem.* neque aliter excerpta. fonte, *quod sacerfessam jam etatem, manu.*

SALMASIUS.

4 Vel quod sacerum fessa jam etate manu.] Hæc aliter concipiuntur in illo optimo: *vel quod sacerfessi jam etiam manum praesente levaret.* lege: *ed quod sacerfessi jam etate manum praesente senatu levaret.* Jam illud levaret prolevaverit, quin melius legatur, nemo dubitet. rationes supra posuimus. manum autem levare, quin etiam rectum sit, ipsi non dubitamus: superstite præstare ut ne alii dubitent. Manum igitur levare hominis etate jam fessi, est manum ejus sustentare & quasi scipionis vicem se supponere. quod *νερός Χίος* dixit Heliodorus in re simili. sic levare vestigium infra pro eodem dicitur. & gressus levare, apud Aurelium Victorem: quibus propere accurrentibus, forte Antonium confinxit sensis saceri aut genitoris anxiis gressus levantem manu. quod *βασιλεὺς Αἰγαίου* Aschylus dixit, hoc est ad verbum levare vestigium. ut autem heis levare manum, & *νερός Χίος* Heliodoro, sic atollere palmas, Valerio Flacco lib. iv.

& manus omnis
Heronum densis certatim amplectibus
get,
Arma-

jam ætate, manu, præsente senatu, levaverit: (quod quidem non satis magnæ pietatis est argumentum, quum' impius sit magis qui ista non faciat, quam' pius qui debitum reddat) vel quod eos quos Adrianus per malam valetudinem occidi jussérat, reservavit: ⁴ vel quod Adriano contra omnium studia, post mortem infinitos atque immensos honores decrevit: vel quod, quum se Adrianus interimere vellet, ingenti custodia & diligentia fecit ne id posset admittere: ⁵ vel quod verè natura clementissimus, & nihil temporibus suis
aspe-

*Armaque ferre juvat, fessasque attolle-
re palmas.*
fessas attollere palmas eadem plane ratione illi poëta dicitur qua heic
manu levare, Spartiano.

CASAUBONUS.

¹ Non satis magna pietatis argumen-
tum est:] Scribe, non satis magnum.

⁴ Vel quod Hadriano contra omnium studia p:] Ex omnibus quæ adferuntur hic, istam potissimum rationem probo. magnis enim laboribus Pio constituit, ut hac postrema pieratis officia parenti suo præstaret, cuius memoria senatus cupit damnare. cum igitur studio huic suo pietatis nomen necessariò prætenderet; puto inde illi partum Pii cognomen. Hæc quoque, nisi fallor, caufa est, cur ludos Puteolis in honorem Hadriani à se institutos, Pialia sive Eustathia, Pius idem nuncuparit. Pausanias PIVM à pietate in deum scribit esse nuncupatum.

⁵ Vel quod verè natura clementissi-
mus.] Huic sententia accedit Marcus in epistola ad Faustinam. Clementia patrem tuum in primis Pii nomine ornavit. Romani quem laudatum voleant à clementia, pium vocabant. Vulcatius Gallicanus in Avidio Cæsio, Hæc Marci clementiam senatus his acclamacionibus profecitus est: Antonine

pie, dii te servent: Antonine clemens, dii te servent. vice versa Hebrai pietatem vocant חסיד' אלֵהוּ, & pios ἀλιμογρας.

SALMASIUS.

¹ Non satis magna pietatis est argu-
mentum.] Pal. non satis magni. scriben-
dum cum summo Casaubono: non
satis magnum pietatis est argumentum.

³ Per malam valetudinem.] Bonus &
antiquus auctor dixisset, per valetu-
dinem, sed malam valetudinem dice-
bant, & unica etiam voce, malevaletu-
dinem. in actis passionis beati Cy-
priani manuscriptis, benevaletudo pro
bona valetudo: ibidem Galerius Maxi-
mus proconsul benevaletudinis recuperandæ
gratia secesserat. ut malevaletudo, & be-
nevaletudo, sic maletractatio Arnobio: &
tolerari forsitan hac maletractatio posse-
item: immunes tamen à Deorum male-
tractatione, nec sic estis.

GRUTERUS.

² Impius sit magis qui ista non faciat,
quam' pius qui debitum reddat.] Turpi-
ter aliquem se jactare, qui tantum
fecerit officium suum; pluribus o-
stendi veterum sententiis, in ludo
Discursuum meorum. notissimum
est Terentianum illud: Ego in hac re ni-
bil reperio, quam ob rem lauder tantopere
Hegio: Meum officium facio, &c.

Q.S

I Fænus

asperum fecit. Idem fœnus trientarium, hoc est minimis usuris exercuit, ut patrimonio suo plurimos adjuvaret. Fuit quæstor liberalis, prætor splendidus, consul cum Catilio Severo. Hic in omni vita privata in agris frequentissimè vixit: sed clarus in locis omnibus fuit. Ab Adriano inter quatuor consulares, quibus Italia committebatur, electus est ad eam partem Italiæ regendam in qua plurimum possidebat, ut Adrianus viri talis & honori consulere & quieti. Huic quum Italiam regeret, imperii omen factum est. Nam quum tribunal ascendisset, inter alias acclamations dictum est, *Auguste, dii te servent.* Proconsulatum

Asiæ

CASAUBONIUS.

1 Fœnus trientarium, hoc est minimis usuris exercuit.] Sapiunt glossema hæc, hoc est minimis usuris. fortasse inducenda: quæ tamen libri omnes retinent. Trientarium fœnus, sive, usura trientes sunt, cùm centesima redigitur ad trientem, & pro centrum, non duodena annua, sed quaterna tantum penduntur. Pii exemplum retulit optimus Alexander: qui fœnus publicum trientarium exercuit, ita ut pauperibus plerisque sine usuris pecunias dederit.

2 Consul cum Catilio Severo.] Quartto Hadriani anno.

3 Inter quatuor consulares.] De his in vita Hadriani.

SALMASIUS.

4 Ad eam partem Italiæ regendam in qua plurimum possidebat.] Hadrianus ut Antonini Pii honori consulere & quieti, cum quatuor consulatibus regendam totam Italiam daret, Antonino comisist eam partem Italiam in qua plurimos agros habebat. Ea videtur esse Campania: nam ibi plurimum possidebat ille, & ibi libenter esse solebat. infra enim dicitur, nullas expeditiones obiisse nisi ad agros suos ad Campaniam.

5 Proconsulatum Asiæ sic egit.] Hu-

ius proconsulatus meminit Philostratus in Polemone: οὐ πέρ τι μόνον, inquit, πάντας ἐπειδὴ Ασίας ὁ Αὐτοῦ Οὐρανὸς, quo in proconsulatu quam moderate clementerque se gesserit fidem facier suavis & lepida historia quæ apud Philostratum refertur, quam ex illo referre heic otiosum non putamus: simul ut aliquot mendas ex oratione Philostrati eliam, illa parte qua narrat hanc historiam. Regebat igitur Asiam proconsule Antoninus: Smyrnam venit. ades Polemonis Sophistæ, quia non alia meliores Smyrnæ, ut nec aliis melior ipso Polemone vir, absentia domini tum vacuas hospitium sibi facit. Redit per regre eadem illa nocte Polemon, ades occupatas reperiit, nec à quo considerans, nec quomodo. Quiritatus tumultuatur ante januam. indignum facinus clamitat, se domus suæ ingressu prohiberi arcerique. quid multa? cogit proconsulem multam nocte, aliud sibi hospitium querere, ac domo facessere. rescivit hoc Hadrianus. εἰπών τοι' τοτὲ κύριον σύδερος μηνὸν αὐτὸν οὐγίον. ita vulgo legitur, nullo sensu. repone: οὐ μηνὸν αὐγίον, hoc est ne in flammas rediret Antoninus, iraque ejus reviveret. Sed Polemoni metuens imperator & cogitans quæ post se evenitura

tura essent, cum quamlibet mites & aequales probasque naturas incitare consueverint & instigare, suique oblivisci cogere mali principum consiliarii, ut Polemonem in gratiam cum filio reponeret, hanc viam ingressus est: testamenti tabulis quibus heredem imperii instituebat Antoninum, indidit hujus sibi consilii ac mentis auctorem fuisse Polemonem, ut hoc modo facilius ei veniam impetraret, cui beneficium relieti imperii debere se sciret Antoninus. verba Philostrati Graeca sic legenda & distinguenda sunt: οὐτε τοις θεοῖς τοῖς βασιλεῖς Διόνυσοις, ή Πολέμων ο σοφίσης, ἐφη, ζύμελος τοις Διογοταῖς εἴρηται ζώντες. τοις γε τοῖς διεργάτην περιττοῖς, τοις οὐρανοῖς εἰς αἰσθαντας, ἐπομέλων. hoc est, illa re qua gratiam promereri faciebat ut auctorem beneficii, veniam illi præparans ex abundantia. Hæc apud Philostratum vulgo male lecta, pejus intellecta, quæ idcirco adferre non piguit ut doceremus quomodo legi intelligique deberent. præterea lucem historiæ non parvam adferunt, licet testamentum istud Hadriani qua heredem relinquat Antoninum, & id ex consilio Polemonis valde propter Græculam in historia fidem suspectum habeam. quid enim opus testamento fuit, quo heres imperii institueretur Antoninus, qui ab Hadriano adoptatus in certam spem fiduciamque futuræ successoris, statim post excessum Hadriani, adoptionis merito non testamenti jure, reipublicæ regimen accepit? Hoc de Hadriano quidam scriptum reliquerant, non adoptione adscitum ad imperium, sed Plotinae Trajanæ conjugis favore id assicutum, quæ viri testamento heredem regni institutum simularat, ut narrat Aurelius Victor Scotti.

CASAUBONUS.

S. Proconsulatum Asia sic egit, ut solus avum vinceret.] Avus hic quem inteligit, est Pii avus maternus Arrius

Antoninus. Ambo proconsules Asiae fuerunt, & Pius, & avis. De Pii proconsulatu loquitur Marcianus libro secundo, De judiciis publicis: *Caput mandatorum exstat, quo Divus Pius cum provinciæ Asia præcerat, sub editio proposuit, ut iremarchæ cum apprebenderint latrones, interregent eos de sociis.* De avo illius Proconuale Asiae, & immortali laude quam inde reportavit, Plinius in epistola ad ipsum Arrium Antoninum. *Quod semel atque iterum consul fusti similis antiquis, quod proconsul Asia qualis ante te, qualis post te vix unus aut alter, (non sinit enim me reverendia tua dicere, qualis nemo) quod sanctitate, quod auctoritate, etate quoque princeps civitatis, est quidem venerabile ac pulchrum: ego tamen te vel magis in remissionibus miror.* Ingentem, ut vides, integritatis & prudentiæ famam ex ea provincia reportaverat Arrius: ut non dubitet Plinius omnibus illum anteponere, qui ante ipsum aut post ipsum Asiam rexerant. Hinc cognoscimus cur dicitur Pius à Capitolino, *solus in suo proco: sulatu avum viceret.* Similis apud Claudianum Probi liberorum laudatio, quod soli patrem viciissent.

Sed nati vicere patrem, solumque merentur.

Vulgo audire Probi.

Invenio & tertium Arrium Antoninum, Asia itidem proconsulem, virum longè clarissimum: qui principe Commodo occisus scelere Cleandri, tantam imperatori invidiā apud vulgus & omnes bonos concitavit, ut eam ferre Commodus cum non posset, Cleandrum plebi ad poenam donaverit. Historiam habes apud Lampridium. Hic videtur esse de quo Tertullianus ad Scapulam: *Arrins Antoninus in Asia cum peris queretur infantor, omnes illius civitatis Christiani ante trilusalia ejus se manusfacta obulerent: cum ille paucis duci justis, reliquis ait, Ωδησοι, ει ιελατε διαθησοντε, κρημνες η βογχες εχετε.* Omnino aut ad illum de quo Lampridius, aut illum de quo Plinius locum Tertulliani debes referre.

nam

Asiæ sic egit, ut solus avum vinceret. In proconsulatu etiam sic imperii omen accepit. Nam quum sacerdos fœmina Trallis ex more proconsules semper hoc nomine salutaret, non dixit, *Ave Proconsul*, sed, ² *Ave imperator*. ³ Cyzici etiam de simulacro dei ad statuam ejus corona translata est. Et post consulatum in viridario taurus marmoreus, ⁴ cornibus ramis arboris a crescentibus, appensus est. ⁵ Et fulgur cœlo sereno si

nam vir ille præcelsa dignitatis qui in Annalibus ecclesiasticis ad Pli proconsulatum hæc refevit, sine dubio sententiam mutabit, cum animum adverterit. quare enim veteri eum & obsoleto nomine Arrium Antoninum potius quam Pium dixisset Tertullianus? ita moris est, etiam cum de rebus ante suscepimus scriptores loquuntur: & ita Marcianus I. Ctus cuius verba modo recitavimus. Jam quod Plinius epistolas ad Arrium Antoninum scriptas idem vir illustrissimus Pio misfas putat; id vero temporum ratio manifestissime revincit. Nam Arrius ille cui Plinius scribebat, senex tum capularis erat, duobus consulatibus, & proconsulatu illo Asiæ multos ante annos funditus, otio pridem redditus. Scriptæ autem sunt epistola illa à Plinio, sub primis Trajanis annos: qua tempestate constat Pium, vix ex ephebis egressum, primos adolescentia annos attigisse.

¹ Sacerdos femina Trallis.] Scribe, Trallibus. aut certè Tralli. Tegmæs enim aut Tegmæs semper hæc urbs dicitur. sed melius est Trallibus.

² Ave imperator.] Eadem salutatio à populo Ro. facta, et si aliud cogitante, omen Trajano fuit impeditum: ut in Panegyrico narrat Plinius.

SALMASIUS.

³ Sacerdos femina Trallis.] Nihil variant nostri codices. Tralli autem pro Tralles, vel Tegmæs, non inusitato metaplasmo. Alias Tegmæs, populus

Illyricus, qui & Tegmæs Theopompo. vide Stephanum. si quid mutandum, legi etiam posset, Trallnam Trallis urbs illa Græce dicitur, Tegmæs.

³ Cyzici etiam de simulacro Dei.] Cilici constanter heic libri. unde & vet. ed. Cilicia. sed omnino Cilici pro Cidici. nam ita scribebant. apud Athicum, Sestos, Quidicos, pro Cyzicos. sic infra Ladi, pro La zi. ubi vide quæ dicam.

CASAUBONUS.

⁴ Cornibus ramis arboris a crescentibus, appensus est.] Cum esset in viridario taurus marmoreus positus, arbor proxima teneros ramos primum submisit tauri cornibus: deinde cum paulatim crescerent, & cornua & ipsum tandem taurum sustulerunt: ut videretur sic appensus cornibus, tanquam aliquod donarium studio & industria dedicantium ibi positum, digna planè res admiratione, & quæ merito sit habita prodigi loco. Se quax enim crescentium furculorum natura, rebus obstantibus cedere solet, non reluctari: ut in operibus topiariis, trichilisque & ulmeis pergulis licet videre. Hic vero infusa & extraordinaria naturæ molitione opus.

⁵ Et fulgur cœlo sereno sine noxa in e jus domum venit.] Fulgur etiam pro fulmine posuerunt, ut docebamus ad Suetonium libro secundo. nam illam è rubibus subita lucis eruptio nem nihil nocuisse, nihil mirum.

¹ Dolia

ne noxa in ejus domum venit. Et in Hetruria dolia quæ defossa fuerant, supra terram reperta sunt. Et ² ejus statuas in omni Hetruria ³ examen apum replevit. ⁴ Et somnio saepe monitus, se penitus ejus Adriani simulacrum inserere. Proficisciens ad proconsultum, filiam majorem amisit. De hujus uxore multa dicta sunt ⁵ ob nimiam libertatem & vivendi facilitatem

¹ Dolia quæ defossa fuerant.] In horreis dolia defodere moris erat: quod è scriptoribus rei rusticæ, poëtis & iurisconsultis notissimum.

² Ejus statuas in omni Hetruria examen apum replevit.] Examen apum συμβολικῶς populorum multitudinem denotabat. quare hoc portentum futilis augures sic interpretati sunt, quasi omnes gentes in fidem Arrii Antonini, qui postea Pius, se dedituræ essent. Eadem ratione scribit Artemidorus de iisdem apibus: ἐπικαθεζόμενοι τῷ κεφαλῇ Τὸν τρόπον, σπατησιν καὶ δημιουργίαν ἐπιχειρούσι εἰσαθανεῖν.

³ Se penitus ejus Hadriani simulacrum inserere.] Corruptissima lectio, etiam in veteribus. legendum censeo, Et somnio saepe monitus est, penatibus suis Hadrianus sim. inf. non longe discedimus à lectione edita. sententia verò optimæ, & ut arbitror certissima. Filii apud Romanos patres mortuos loco numinum colebant: ut ad Suer. observamus. Quare Pius cum juberetur Hadrianum inter penates suos referre, in spem inducebatur & adoptionis & imperii. Hæc certissima sunt.

SALMASIUS:

³ Examen apum replevit.] Palatinus, apium. sic civitatum, hominum Sallust. & servitutum, & similia.

⁴ Et somnio saepe monitus se penitus ejus Adriani simulacrum inserere.] Non emaculatione hic locus sinceriorque reperitur in vetustis membranis, quam heic legitur. optime ad veritatem emendabat doctissimus Casaubonus: penatibus suis Adriani simula-

crum inserere. sed penates simpliciter, pro ædibus vel domo fere accipiuntur. itaque Deos penates semper addunt, qui de diis volunt intelligi. Palatinus codex habet: sed pennis ejus. puto sic posse rescribi: se D. pennis, hoc est compendiose: se diis penatibus ejus. ejus autem pro suis: nec mandandum. sic enim alibi loquuntur isti authores & Suetonius in Caligula; ne qui in jure responderent, præter eum, pro præter se. monitus igitur Antoninus inter deos penates suos simulacrum Adriani inferere. & hanc conjecturam confirmat locus infra in Marco Antonino: Denique hodieque in multis domibus M. Antonini statuae considunt inter deos penates.

⁶ Ob nimiam libertatem facilitatemque vivendi.] Libere vivere dicuntur qui genio indulgent suo, latamque & hilarem in voluptatibus degunt vitam. & hæc libertas vivendi appellatur, quam alibi licentiores vitam appellat & liberam. in Vero: ubi vero in Syria profectus est, non solum licentia vitae liberioris, sed etiam adulteris & juventutis amoribus insanatus est. & hoc sensu vindemia libera dicebatur Heliogabalo, quam libere licenterque, hoc est jocose atque hilare transigerent. sic libertatem opponit castitati Flavius Vopiscus in Catino: Denique cum omnibus gentibus Diocletianus daret ludos parciissime usus libertate, dicens castiores esse eportere ludos spectante censure. libertate autem omnes ibi libri veteres tueruntur, cum habeant editi, liberalitate. Hæc enim dicuntur in comparatione ludorum quos Carus dederat,

qui

tem, quæ iste cum animi dolore compressit. Post proconsulatum, in consiliis Adriani Romæ frequens vixit, de omnibus quibus Adrianus consulebat, mitiorem sententiam semper ostendens. Genus sane adoptionis tale fertur: Mortuo Ælio Vero quem sibi Adrianus adoptaverat & Cæsarem nuncupaverat, dies senatus habebatur. ³ Eò Arrius Antoninus socii vestigia levans venit, atque idcirco ab Adriano dicitur adoptatus: quæ causa sola esse adoptionis nec potuit omnino nec debuit, maxime quum & semper rempub. bene egisset Antoninus, & in proconsulatu se sanctum gravemque præbuisset. ⁴ Ergo quum eum Adrianus adoptare se velle publicasset, acceptum est spatium deliberandi utrum arrogari ab Adriano vellet. Adoptionis lex hujusmodi data est: ut quemadmodum Antoninus

qui magnificentissimi fuerant, & instructissimi voluptatum omni genere: mimis, pantomimis, choraulis, salpistis, ludo Sarmatico, & similibus: ita ut Diocletianus propter illos ludos diceret, bene risum fuisse in imperio suo Carinum. ipse contra in editione ludorum parcissime libertate usus est. ita Græci ἐλαύηπος vocant homines amatores & deliciose viventes. Nicetas; νέος γόνος οἱ Μαρσηλιοὶ ἐρωτικοὶ, τοῦτον αἰρεπίπονον βίον τὸν φαινεούσαντα, in barbarico Codice legitur: ηγετῶντος, ηγετούσαντος. sic ἐλαύηπος dicebant pro hilaritate & jocosa vita. unde ἐλαύηπον, ridere, & hilarem se præbere. Moschopulus: εἰς Τερψίδης μεμάρτυρας. ἐπὶ τῆς οὐρανοπατέρων ηγετῶντος ηγετούσαντος. Aculphus de Gazæis: civitas splendida & deliciosa, homines honestissimi, & omni libertate decori, amatores.

GRUTERUS.

¹ De omnibus de quibus Hadrianus consulebat, mitiorem sententiam semper ostendens.] Nemini istud umquam vitio

suit, sed laudi; ut palam feci productis exemplis ad illa Taciti de M. Lepido: Pieraque à sevis adulatioibus aliorum in melius deflexit.

CASAUBONUS.

² Sententiam s. ostendens.] Græcum est, γνώμην διαφαίνειν.

³ Eò Arrius Antoninus, socii vestigia levans, venit.] Alii genitorem ajunt fuisse, non socium, vestigia levare, venire, pro ingredientem sublevare manu, & ταρσασθεῖν. Aurelius Victor ad doctissimo viro Andrea Schottio editus, servavit idem verbum. Hadrianus, inquit, Ἐlio Cæsare mortuo, cum ipse animo parum valeret, idcircoque despectui haberetur, ad creandum Cæsarem patres convocat: quibus properè accurruntibus, forte Antoninum conspexit, sensi socii aut genitoris anxios gressus levantem manu. Quo mirè oblectatus, adoptatum interibus Cæsarem jubet.

SALMASIUS.

⁴ Ergo eum quum Hadrianus.] Ergo quum eum Hadrianus adoptare se velle publicasset. ita Pal.

I. Factus.

ninus ab Adriano adoptabatur, ita sibi ille adoptaret M. Antoninum fratris uxoris suæ filium, & L. Verum, Ælii Veri qui ab Adriano adoptatus fuerat, filium, qui postea Verus Antoninus est dictus. Adoptatus est v. Calend. Martias die, in senatu gratias agens quod de se ita sensisset Adrianus: 'factusque est patri & in imperio proconsulari & in tribunitia potestate collega. Hujus primum hoc fertur quod 'quum ab uxore ar-

CASAUBONUS.

1 Factusque est patri & in imperio proconsulari, & in tribunitia potestate collega.] Inter principatus titulos & proconsulatus fuit, & tribunitia potestas. Exemplum jam inde ab Augusto: estque apud Dionem utriusque dignitatis origo diligenter exposita. Græci proconsulare imperium modo τὸν δῆμον τὸν δῆμον τὸν δῆμον nominant. modo τὸν δῆμον τὸν δῆμον. Cerdrenus, τὸν δῆμον τὸν δῆμον. Sæpe autem mirari subii, quod cum uterque titulus, & tribunitia potestatis, & proconsularis imperii omnibus æquè imperatoribus competit; non omnes tamen æquè usurparint. nam tribunitia potestatis titulum imperatorum nemo post Augustum prætermisit: quare tam in historiis quam in nummis & veteribus saxis frequentissimam ejus dignitatis haberi mentionem omnes sciunt. proconsularis vero imperii & historici in rebus gestis multorum imperatorum, qui Augustum sunt secuti, non meminerunt, aut rarissime: & alia eorundem principum monumenta penitus eum titulum silent. In veteribus quidem inscriptionibus sex tantum, nisi fallor, invenias, qui proconsules nominentur: Severum, filium ejus Caracallam, Macrinum, Antoninum Heliogabalum, Alexandrum Mammæ, & Aurelianum. His passim in veteribus saxis PROCONSULES, vel ITERVM PROCONSULES vocantur: cæteri, quod meminerim, ausquam, fuisse tamen & aliis omni-

guere-

bus non minus quam ipsis, proconsulatus honorem delatum, certissimum est. Atque hoc in singulorum fermè principum vitis diligentius ab ipsis scriptoribus videas adnotatum, quam ab aliis historiæ Augustæ conditoris fuerit factum. Quid igitur fuerit, cur alii imperatores dici proconsules præclarum duxerint, alii cum titulum insuper habuerint quasi fastidientes, ut majestate sua minorem, velim ejus rei causam inquirant studiosi rerum antiquarum, & nos doceant.

SALMASIUS.

2 Quum ab uxore argueretur quasi parum nescio quid suis largiens.] Haud scio quam bene hæc convenient cum Antonini responso. Arguitur ab uxore Antoninus quasi parum largiens suis: respondet ille, postquam ad imperium venerint, & illud quod ante habuerant, perdidisse. quorum verborum vim mentemque non capio, aut omnino non quadrant cum illa Faustina reprehensione. præterea quis credat reprehensum Antoninum eo nomine ab uxore quod parum largiretur suis? nec enim moribus optimi imperatoris congruit hæc emulgençis, quem liberalem & munificum fuisse supra notat Spartianus his verbis: mitis, latus, alieni abstinentes. deinde quid illud est parum nescio quid? dixisset potius, quasi parum largiens suis. etiam illa quæ supra leguntur, famus trientarium exercitū Antoninum ut patrimonio suo multos adjuvaret, non parum munificum princi-

pcm

gueretur ¹quasi parum nescio quid suis largiens, dixerit, *Stulta, posteaquam ad imperium transivimus.* & illud quod habuimus ante perdidimus. ² Congiarium militibus ac populo de proprio dedit, & ea quæ pater promiserat. Et ad opera Adriani plurimum contulit: aurum coronarium, quod adoptionis suæ causa oblatum fuerat, Italicis totum, ³ medium provincialibus reddidit. ⁴ Et patri, quoad vixit, religiosissimè paruit. Sed Adriano apud Baias mortuo, ⁵ reliquias ejus Romanam pervexit sanctè ac reverenter, ⁶ atque in hortis Domi-

pem eum fuisse ostendunt, qui privatus multos patrimonio suo adjuvare fit solitus. sed & quæstorem fuisse liberalēm, prætorem splendidū, scimus ex eodem loco Spartiani. quibus omnibus rebus adductus facile mihi persuadeo legendum esse: quam ab uxore argueretur quasi carum nescio quid suis largiens, vel rarum. nescio quid carum, rem nescio quam multi pretii. & huic lectioni optime responderet dictum Antonini, quo negavit quicquam se proprium jam habere, sed omnia amisisse, quæ habuerint, priusquam ad imperium transirent. pro divinis habebo qui melius divinaverint.

CASAUBONUS.

¹ Quasi parum nescio quid suis largiens.] Suetonius de Tiberio ab Augusto adoptato: nec quisquam postea pro pare familias egit; aut jus quod adoptione amiserat, exulla parte retinuit: nam neque donavit, neque manumisit. aliis verbis de Marco idem Capitolinus: Erat haud secus rei suæ quam in privata domo parcus ac diligens, pro instituto patrio volens agere, dicere, cogitare.

² Congiarium militibus ac pop.] Sequitur non longè, Congiarium populus dedit, militibus donarium addidit. sive eadem est liberalitas, sive alia, mirum est cur maluerit hanc historiam separatis locis ponere, quam unà & secundum.

³ Medium provincialibus reddidit.]

Novè, medium, pro alicujus rei dimidio. neque enim quicquam mutandum. Sic media pars in Marco, pro dimidia parte: & saepius in istis auctoribus.

SALMASIUS.

⁴ Et patri quoad vixit religiosissimè paruit.] Palatinus: & patri cum advixit. lege, & patri dum ad vixit. adixit pro simplici vivere. Vetus interpres Novellæ xvii. licet uiri sui donec adixerit. Hieronymus adversus Jovinianum: dum ad vivis bene abutu substantia tua. Tertullianus: qui in ijs tunc fuerunt, cum adixerint. quibus omnibus locis & aliis quampluribus doctissimus Jurisconsultus ita distinguit ut legat, dum ad vixerit: donec ad vixerit. & donec ad, cum ait, dum ad dicta putat, pro dum, cum, donec. non mihi persuadet. Plinius lib. xv. cap. xviii. eadem autem fortius suu ad vivit in medicis foro. in veteri inscriptione: ut universi tributes qui ad vivente eo dono Delphice areæ cum omni cultu exornatae, sed & testamento divisione exequiarum ejus honorati sunt.

CASAUBONUS.

⁵ Reliquias ejus Romanam pervexit sanctè & reverenter.] Exemplo Tiberii & Caligula: de quibus Suetonius libro ix. cap. c. & iv. cap. xiiii.

⁶ Atque in hortis Domitiae collectivit.] Hortorum Domitiae meminit Victor in regione urbis xiv. & Vopiscus

Domitiæ collocavit: etiam repugnantibus cunctis, inter divos eum retulit. ¹ Uxorem Faustinam, *Augustam* appellari à senatu permisit: *Pii* appellationem recepit. Patri & matri atque avis & fratribus jam mortuis, statuas decretas libenter accepit. Circenses natali suo dicatos non respuit, ² aliis honoribus refutatis. ³ Clypeum Adriano magnificentissimum posuit, & sacerdotes instituit. Factus imperator, nulli eorum quos Adrianus provexerat, successorem dedit. ⁴ Fuit-

que

piscus in Aureliano. Collocare hic cave accipias pro condere aut sepelire: id enim significat quod Græcis *τελεταὶ* de mortuis: cum eos lugendos laudandosque in vestibulo domus exponebant. Nam similiter Hadriani reliquiae in his hortis sunt expositæ, ut illas pop. Rom. inspiceret ac veneraretur, priusquam in sepulcrum sive Hadriani molem inferrentur.

¹ Uxorem Faustinam *Augustam* appellari à senatu permisit.] Numisma antiquum, FAUSTINA AVGUSTA. LENTIA. s. c. & in alio, FAUSTINA AVG. ANTONINI AVG. PII. P. P. CONCORDIA.

² Aliis honoribus refutatis.] Refutare etiam apud Ciceronem saepe pro *δοκιμίοις* & *εὐσάλλαι*, ut veritatem auctor Glossarum. & ita apud Vopiscum in Probo. hic mollius, pro non admittere, *ταρπητιῶν*.

SALMASIUS,

² Aliis honoribus refutatis.] Refutare honores pro non recipere. sic nummos refutare, Solino: *nundinas* & *nummarum* refutare. pacem refutare, Ammiano Marcellino: *cum duce tuo per quædam ignobiles me inconsulto sermones consenserit super pace, non refutamus nec refellimus, adhuc modo cum decore & honestate.*

CASAVBONVS.

³ Clypeum Hadriano magnific.] Genius honoris frequens & notum. vide Polionem in Claudio.

⁴ Fuitque ea constantia, ut sept.] Appellat constantiam τὸν δεῖπνον Pii, & animum bonæ spei plenum: qui illud non metueret, ne præsidies provinciarum capti imperandi consuetudine longi adeò temporis, res novas molirentur. difficillimum est enim, ut æquo animo sub legibus vivant, assueti diuturnis imperiis. Lege Suetonium libro primo, capite xxx, & que ibi olim notavimus. neque enim hunc locum ceperunt, qui alter legerunt. ut Robertus Bonon. qui scribit, fuitque ea custodia.

GRUTERUS.

⁴ Fuitque ea constantia: ut septenis & nonenis annis in provinciis bonos præsidios detineret.] Ita & de Tiberio Tacitus libro 1. Annal. cap. 80. p. Id quoque merum Tiberii fuit, continuare imperia, ac plerosque ad finem viræ in iisdem exercitibus, aut jurisdictionibus habere. ubi nos de hoc more plura.

SALMASIUS.

⁴ Fuitque ea constantia.] Constantiam heic δεῖπνον accipiunt homines doctissimi, & animum bonæ spei plenum Antonini, qui sibi nihil metueret à præsidibus, ne res novas molendi occasionem caperent ex diuturnitate imperii. sed vix puto Capitolinum illo respexit. bonos enim tantum præsidios detinebat in provinciis, & quos bene administrare provinciam exploratum habebat.

R.

Quid

que ea constantia ut septenis & novenis annis in provinciis bonos praesides detineret. ¹ Per legatos suos plurima bella gessit. ² Nam & Britannos per Lolium Urbicum legatum vicit, ³ alio muro cespitito submotis barbaris ducto: ⁴ & Mauros ad pacem postulandam coegerit: & Germanos & Dacos & multas gentes atque Judaeos rebellantes contudit per praesides ac legatos.

In

Quid vero periculi vel metus oriri poterat à bonis praesibus? His enim Iolis successores per tot annos non dabat. Constantiam igitur hec simpliciter accipimus, animi propositum certum fixumque, quod demutari non potest fletique, quin obtineat quod semel decrevit. Hanc ergo constantiam tenuit in detinendis bonis praesibus Antoninus, nec sibi persuaderi sivit ut daret successores illis quos bene gerere remper. compresisset. sic constantiam sumit in Marco Antonino: *sane quavis esset constans, erat etiam verecundus.* Constantiam opponit verecundia: verecundus enim qui animi quadam imbecillitate, & frontis teneritudine nihil potest negare. constans contra, qui mores suos tenet, nec facile mutatur. Ideoque de Marco alio loco scribit, *eum verecundum fuisse sine ignavia, quod scilicet & constans esset, & verecundus.*

CASAUBONUS.

¹ *Per legatos suos plurima bella gessit.*] Pausanias in Arcadicis: Antoninus prior, inquit, ultro quidem bellum nemini unquam intulit: lacepsitus verò hostes valde repulit, & res magnas gessit. deinde subiicit eruditus ille scriptor præcipua rerum hujus Pii. Aurelius Victor qui contraria his videtur scribere, caute accipiens, & ex Capitolino & Pausania exponendus: nam Dionaea historiæ pars hæc ante annos ferè octingentos periit.

² *Nam & Britannos per Lolium Urbicum legatum vicit.*] Eumenius rhe-

tor panegyrico, quem Constantius Cæsari dixit: *Fronto Romana consequens non secundum sed alterum decus, cùm belli in Britannia confecti laudem Antonino principi dare, quamvis ille in ipso urbis palatio residens gerendi ejus mandasset auspicium: velut longe noris gubernaculis presidentem, totius velificationis & cujus gloria mornisse testatus est. Brigantias populum Britannia magnis cladibus à Pio fuisse affectum tellis Pausanias. in nummis tamen non Briganticus, sed BRITANNICVS appellatur.*

³ *Alio muro cespitito submotis barbaris ducto.]* Falsus est Johannes Livineus qui pro alio, corredit alio. nam ita Capitolinus loquitur respiciens priorem illum murum, qui ab Hadriano fuerat exstructus.

⁴ *Et Mauros ad pacem postulandam coegerit.*] Pausanias qui ferè solus belli hujus memoriam nobis conservavit, de pace nihil: sed hoc solum, fugatos Mauros, & in ultimum Africæ angulum, ubi mons Atlas, fuisse compulso. Belli difficultatem ex ejus verbis cognoscimus: *πολέμεις αὐξανεῖς Μαύρες Λιβύων τῷ αὐτοιμού τῶν μερίσματος μηδέποτε, νομάδες τε ὄχει, καὶ τοσῶδε ἐπι δυσμεχωρίες Σκυθικὲς γῆς σοι μηδὲπι αὔγεσθαι, ἐπι ἵππων ἢ αἵρετοι τε καὶ αἱ γυναικεῖς ἡλῶνται. τύπτες εἰς αἴπερος ἑλαύνονται χωρεῖς ἐπι τῇ ἔρηται ἕντεσται τε αὐτοφορεῖν Λιβύους, ἐπι τε Αἴγαλων τῷ ὄχει, καὶ εἰς τὰς περισταῖς τῷ Αἴγαλωντος περιπτόεσσι.*

I. Rebello

In Achaia etiam atque Ægypto ¹ rebelliones repressit. Alanos molientes saepe refrenavit: ² procuratores suos modestè suscipere tributa jussit: excedentes modum, rationem factorum suorum reddere præcepit: ³ nec unquam lætatus est lucro quo provincialis oppressus est. ⁴ Contra procuratores suos conquerentes libenter audivit. His quos Adrianus damnaverat, in senatu indulgentias petiit, ⁵ dicens, etiam ipsum Adrianum hoc fuisse facturum. ⁶ Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit. ⁷ Unde plus crevit re-

¹ Rebelliones repressit.] T̄ & 2752. Accipio enim ut in epistola Faustinæ ad Marcum, *Hortor*, ut si amas liberos, tuos istos rebelliones acerrime prosequaris. Vopiscus in Probo, *Carthaginem à rebellionibus vindicavit*. simili forma, litterio apud Marcellinum, & tacilio apud Marcum Tullium.

² Contra procuratores suos conquerentes.] Contra, non est, ex & ceteris, ut saepe sumitur, pro è contrario: sed conqueri contra aliquem dixit, pro de aliquo.

³ Dicens etiam ipsum Hadrianum hoc fuisse facturum.] Si convaluerisset, & à furore fuisset liberatus. Refero enim ad narrationem memorabilem qua Lampridio narratur in Alagabalo: Ex eo emolliatam Hadriani insaniam servat, per quam multos senatores occidi iusserat: quibus servatis Antoninus Pius non meruit, quod eos post ad Senatum adduxit, quos omnes jussi principis interfecerat. refertur & ab Aurelio Victore in extremo Hadriano. Igitur *διεγνότρυγις* senatoribus à se in senatum adductis, petiit Pius indulgentias: ut concesso postlimii jure in suas quisque domos & pristinas dignitates restituerentur: nam qui sententiam capitatis passi semel fuissent, & pro mortuis habiti, his *παλιζενεσίας* dīngiz erant necessaria.

⁴ Unde plus crevit, recusantibus aulicis min.] Mala distinctio optimam sen-

cusantiam corruptit. Nam scribendum, Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit, unde plus crevit: recusantibus aulicis ministris, qui, &c. quò civilorem se, inquit, exhibebat Pius, eò plus illi reverentia præstatabatur. aulici ministri sunt humorum venditores, de quibus postea *recusare* *νομογένειας* pro indignari, & ferre aliquid impatienser.

GRVTERVS.

⁵ Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit: unde plus crevit.] Sic necesse est. argue Plinius Panegyr. ad Trajanum, cap. 71. Cui nihil ad augendum fastigium supereft, hic uno modo crescere potest, si se ipse submittat, scēnus magnitudinis sue.

SALMASIUS.

⁶ Procuratores suos modestè suscipere.] Bis particulam, &, interserunt heic veteres libri: procuratores suos & modestè suscipere tributa jussit & excedentes modum rationem factorum suorum reddere præcepit.

⁷ Nec unquam lætatus est lucro.] Adeo illo, ex veteribus: nec unquam illo lætatus est lucro quo provincialis oppressus est.

⁷ Unde plus crevit recusantibus aulicis ministris.] Optime distinguunt, unde plus crevit, eruditissimi viri. referendum enim ad fastigium quod sic magis crecebat, quo magis ad civilitatem

R 2 tem

cusantibus aulicis ministris, qui illo nihil per inter-
nuntios agente, nec terrere poterant homines aliquan-
do, nec ea quæ occulta non erant vendere. Senatui
tantum detulit imperator quantum quum privatus
esset deferri sibi ab alio principe optavit. Patris pa-
triae nomen delatum à senatu, quod primò distulerat,
cum ingenti gratiarum actione suscepit. Tertio anno
imperii sui Faustinam uxorem perdidit: quæ à sena-
tu consecrata est, delatis circensibus atque templo,
⁹ & flaminicis & statuis aureis atque argenteis: quum
etiam ipse hoc concederit ut imago ejus cunctis cir-
censibus poneretur. Statuam auream delatam à sena-
tu positam suscepit. M. Antoninum quæstorem, con-
sulem petente senatu creavit. Annium Verum, qui
postea

tem deducebatur. sed illud, recusan-
tibus aulicis, non est, indignantibus,
sed ὥδιτεροις & repellentibus
eos qui sua opera uti vellent, cum ni-
hil possent, sed ipse omnia ageret
sciretque Antoninus, nihilque in-
ternuntiorum ministerio nec per au-
licos curaret. ut dicam tamen quod
fentio, legendum mihi videtur, r cu-
satis aulicis ministris, id est rejectis &
ab illo ministerio quod prius obibant
sub aliis imperatoribus, repulsi:
cum scilicet per internuntios agen-
tur omnia. recusare autem est ὥδι-
ταιος. ut heic recusare aulicos, sic Ter-
tulliano, recusare amos, hoc est depo-
nere & exuere. infra in Pescennino
Nigro, recusare remp. est dimittere
gubernacula reip. Ducatum mox dabo
abi per senectuam Elius Corduenus remp.
recusaverit. ita hoc loco recusare auli-
cos ministros dicitur Imperator, qui
per illos adiri non vult reliquorum
more imperatorum, sed ipse civili-
ter cum omnibus, absque internun-
tiorum opera, converatur & collo-
quitur. atque hoc verum esse arbit-
ror.

CASAUBONI S.

1 Quantum quum privatus esset deferri

sibi ab alio principe optavit.] Metius Fal-
conius Nicomachus in ea oratione
quam habuit in senatu postquam Ta-
citus factus esset imperator: Omnia
seria, cumla gravia, & quasi ipsa respu-
blica jubat, auguranda sunt: seit enim
quidem sibi principem semper optazerit: ne
potest aliud nobis exhibere, quād quid ipse
desideravit & voluit.

2 Que à senatu consecrata est.] Multi
nummi testantur: ut hic, DIVA
FAUSTINA. PIA. SIDRIEV. RECE-
PTA. S. C.

3 Et flaminicis.] Extat vetus inscri-
ptio hæc.

SÆNIÆ. CN. FIL.

BALBILLÆ
SACERDOTI. DIVÆ
FAUSTINAÆ. DECURI-
ONES. ÆRE. COLLA-
TO. OB. MERITA. EJUS.

4 Ut imago ejus cunctis Circensibus po-
neretur.] Notum honoris genus ex
Suetonio, & iis quæ ad illum obser-
vamus libro primo, cap. LXXVI.

5 Statuam auream delatam à senatu
positam suscepit.] Potest abesse τὸ posi-
tam. imò fortasse debet. exhibent ta-
men omnes libri: an quia prius lie-
fuit? delatam sibi senatus consilio sus-
cepit?

1 Neque

postea dictus est Antoninus, ante tempus quæstorem designavit: 'neque de provinciis neque de ullis actibus quicquam constituit' nisi quod prius ad amicos retulit: 'atque ex eorum sententia formas composuit. ⁴ Visus est sanè ab amicis, & cum privatis vestibus, & domestica quædam gerens. Tanta sanè diligentia sub-⁷ jectos sibi populos rexit, 'ut omnia & omnes, quasi sua essent, curaret. ⁶ Provinciæ sub eo cunctæ floruerunt.

³ Neque de provinciis, neque de ullis actibus.] Regius hoc tantum, Neque de ullis actibus.

³ Atque ex eorum sententia formas composuit.] Principum constitutiones, formas vocarunt. Ulpianus libro quarto ad Edictum: Et repeto ante formam à Dizio Marco datam, Diuam Pium rescripsisse. & passim in Pandectis ac Codice.

⁴ Visus est sanè ab amicis & cum privatis vestibus.] Poterat intelligi de toga communis, quæ nihil differret à toga senatoria, aut cuiuscunq; etiam è civibus Romanis. Verùm quia sequitur, & domestica quædam gerens, sic accipiendo, ut Pius ne togatus quidem domi ab amicis fuerit visus; sed solum tunicatus, aut, si forte, propter frigus pannulatus. Privatae vestes igitur sunt, qualibus domi homines privati utebantur: qui profecto indumenta forensia sumebant nunquam. Alii principes non videbantur saltem Romæ, nisi togati: ut in Hadriano dictum est. Piis tamen exemplum fecutus filius Marcus: quem sepe miratus sum, cur hanc consuetudinem à Rustico potius, quam à patre Pio se scribat accepisse. nam ait libro primo, *De Reg. P. et S. r. q. cu* *soñi regat oīgū cōsulētū, fūndū nū* *toxiūtū nūtētū.*

SALMASIUS.

² Nisi quod prius ad amicos retulit.] Bonus Latinitatis auctor dixisset: neque de provinciis neque de ullis actibus quicquam prius constituit, quam ad amicos

retulisset.

⁵ Ut omnia & omnes quasi sua essent.] Nihil mutant veteres libri, nec sane quicquam mutandum. Nam quod vir doctissimus legit, omnia & omnia, quod sequatur, quasi sua essent: vana est hæc cautio. frequenter enim optimi auctores sic loquuntur.

GRUTERUS.

⁵ Ut omnia & omnes, quasi sua essent, curaret.] Collegimus huc pertinentia multa ad illa Othonis ad prætorianos milites: Minore avaritia aut licentia graffauit esset Titus Vin'us, si ipse imperasset. nunc & subiectos nos habuit, tanquam suos; & viles, ut alienos. libro I. Hist. Taciti cap. 37. f.

CASAUBONUS.

⁵ Ut omnia & omnes, quasi sua essent, curaret.] Scribe cum Roberto Bonon. ut omnes & omnia. Illud quasi sua essent, videtur ei contrarium, quod de Hadriano alibi scriptum, saepè illum in senatu dixisse, Ita se Remp. gesturum, ut sciret populi rem esse non propriam. non est tamen: quin potius ita hæc duo invicem juncta sibi cohærent, ut alterum sine altero alicui principi insesse non queat: ambo vero si reperiuntur in aliquo, perfectam boni principis ideam mortalium oculis sint exhibitura.

⁶ Provinciæ sub eo cunctæ floruerunt.] Aurelius Victor prudenter & verè de hoc Pio, Planè docuit, ait, eo demum fortunas urbes fore, si regna sapientiae sint & alludens dictum Platonis.

runt. Quadruplatores extinti sunt. Publicatio bonorum rarer quam unquam fuit, ¹ ita ut unus tantum proscripteretur affectatae tyrannidis reus, ² hoc est, Attilius Tatianus senatu puniente, a quo consciens requiri vetuit, ³ filio ejus in omnibus semper adjuto. Periit & Priscianus reus affectatae tyrannidis, sed morte voluntaria. De qua conjuratione quareti vetuit. Victoria Antonini Pii talis fuit, ut esset opulentia sine reprehensione, parsimonia sine folidibus, & mensa ejus per proprios servos, proprios aucupes, pescatores & venatores instrueretur. ⁴ Balneum quo usus fuisset, sine mercede populo exhibuit: ⁵ nec omnino quicquam de vita privatæ qualitate mutavit. Salaria multis subtraxit, quos otiosos videbat accipere, dicens, ⁶ Nihil esse folidius, immo crudelius, quam ⁷ si remp.

ii AV-

¹ Ita ut unus tantum proscripteretur.] Atqui plures fuerunt sub Pio affectatae tyrannidis rei: in his ille Celsus, de quo Faustina in epistola ad Marcum.

² Hoc est Attilius Tatianus, s.] Alii libri, Titianus. regius, hoc est Tatianus. periit pridem huc omnis historia apud Dionem: neque est unde jacturam sarcias. ea est bonorum librorum penuria. Priscianum quoque, qui statim nominatur, invenio nusquam: nisi est Cornelius Priscianus, cuius meminit Marcellus lege lxx. De his quæ in test. delentur.

SALMASIVS.

² Hoc est, Attilius Tatianus.] Palatinus & vet. ed. Attilius Titianus.

³ Filio ejus in omnibus semper adjuto.] Ad omnia semper adjuto, Pal. & editio Mediol.

GRUTERUS.

³ Filio ejus in omnib. semper adjuto.] Insignis profecto clementia. sic & de Augusto erga M. Antonii filium Velleius lib. ii. cap. 100. Victo ejus patre non tantum incolumente donaverat, sed sacerdotio, praetoratu, Consulatu, provinciis

honovatum, etiam matrimonio sororis suæ filiae, in arctissimam adfinitatem recipra.

⁴ Balneum quo usus fuisset, sine mercede populo exhibuit.] Palatinus non agnoscit illud sine.

⁵ Si Rempublicam is arroderet, qui nihil in eam suo labore conferret.] Ita etiam præter Regium codicem, membranae Palatinæ; non, ii arroderent qui nihil in eam suo labore conferrent, ut retro valgati.

CASAUBONUS.

⁴ Balneum quo usus fuisset, sine mercede populo exhibuit.] Reg. Balneum, quo usus esset, mercedem populo exhibuit. Est eadem sententia, si legas, Balnei, pro Balneum. probo tamen quod est editum. hoc vult: Pium lavisse publicè, sive in publicis balneis, ut de Hadriano dictum: sed ad balineas suo sumptu paratas & calefactas, postquam ipse exiisset, populum gratis admissee.

⁵ Nec omnino quicquam de vita private qualitate mutavit.] In Hadriano, Omnia denique ad privati hominis modum fecit.

⁶ Nihil esse folidius, immo crudelius.] Quæsi potest, quam bene vox folidius

ii arroderent qui nihil in eam suo labore conferrent. Unde etiam

*dius hic conveniat : est enim magnificientia propius quam ferdibus, multos paucere : quod ante omnia cassis Hadrianum superiore libro dictum. Alexandi vero Severi aurea vox est : *Malum pupillum esse imperatorem, qui ex visceribus provincialium homines non necessarios, nec reip. utiles paucet. illud vero ejusdem principis plane divinum dictum : Nefas est, ut dispensator publicus in delectationes suas & suorum convertat id quod provinciales dedevint.**

I *ii arroderent.] Reg. is arroderet, & conferret.*

2 Unde etiam Mesomedis lyrico salario immunit.] Lyricus poëta fuit, natione Cretensis, magna temporibus illis fama. Eusebius in Chronico, Mesomedes ὁ Κέρης κιθαρῳδικῶν νόμων μετονόμησ ποιητῆς γνώσθε. Salarium, quod illi pius immunit, Hadrianus instituerat: cuius delicias Antoniū Mesomedes celebraverat. plura de hoc Suidas.

SALMASIUS.

2 Unde etiam Mesomedis lyrico.] Hujus lyrici poëta etiam hodie extat inter vetera epigrammata carmen Anacreonticum de vitro, quod in Trochaicos numeros redigerunt Critici malo facinore & exemplo. sic enim testitendum, ut lyrici videatur esse.

Tὸν νελον ἔχομεν
Κέφας ἐργάτας ἀντρο.
Ἐ' σὲ πῦρ ἔθηκε βάλον
Ω's σιδηρον διθενη.
Αὶ οὐδὲ λαθεῖσα κηρύξ
Εξεχεῖτε πανθάριστο
Φλοξιν ὄπυρειδρο.
Θαῦμα εἰ τοιδεῖν βροτοίς
Ο' ληνον όπι πυρος πέντε,
Και τέ έργατης τείμονε,
Μή πεισον Διαρράγη.
Ἐ' σὲ διπλύζων ἀκριδίς
Χειλαντίθηκε βάλται.
Cui simile reperitur inter reliquias

Anacreontis ad hunc modum :

Πάλι Θρηικὴ τί δὲ με
Λοξὸν ὄμησε, βλέπουσ
Νηλεῶς φύγεις, δοκεῖς δὲ
Μαδιν εἰδένεις σοφός;
sed & ejusdem Mesomedis Enigma nondum editum penes me habeo, quod heic ut legatur, etiam adponere vixim est :

Metamorphos.

Ἐπικον πεταράρα βεβῶσαι κέρας,
Νόθον ιχνῷ δραμάρα δερμάτια
λέαντα,

Πτερόεστα μὲν τὰ τεύχα, γυναῖ,
Ταῦτα μέστα βρέμενα λέαντα θήσ,
Τὸ δὲ ὄπιδεις ἐλισσόμενος δερμάτια,
Οὐδὲ ὄλητος ἴπιστερχει, εἰ γυναῖ,
Οὐτέ δένις ὄλον δέμας, εἴτε θήσ.
Κεφαλαί εἰ δοκέσθε βρέμενα θήσ,
Φύσιν εἶχεν απαντακτικούσια
Απέλεστα τέλεα μεμιγμάτα.

Non alia extare hodie lyrici Mesomedis monumenta existimo. Lyricum autem hunc poëtam fuisse negat vir summus in suis ad Eusebium animadversionibus, qui verba Eusebii quibus Mesomedem κιθαρῳδικῶν νόμων ποιητον vocat, poëtam minime significare aut auctorem carminum sed modulorum musicorum praeceptorem contendit. quod nollem tanto viro excidisse. qui scerit, inquit, quid sit νόμος in Musicis, nunquam putabis νόμος esse carmina. immo qui non ignoraverit quid νόμοι vocentur, nunquam dubitabit quin νόμοι sint carmina. versibus enim constabant νόμοι κιθαρῳδικοὶ & νόμοι etiam αὐλητικοὶ. & qui eorum autores extitere, poëtas etiam fuisse certum est. Plutarchus: ὅπι δὲ οἱ κιθαρῳδικοὶ νόμοι οἱ παλαιοὶ εἰπον συνιστάται, Τιμόθεος ἐδήλωσε. τός γένις περιττος νόμος εἰπον Διαμητρύων, διθυρασικοὺς λέξεις ἥδεν, οπως μηδίνις παρθέφανη παρθένομάν εἰς τὰς δραμάτας μετοικεῖ.

R. 4 enim

enim antiquissimus rōμων κιθαρῳδῶν ποιητής, nomos suos versibus Heroicis composuit, quibus modulos addebat. idem quoque de Homeris versibus faciebat. Plutarchus: οὐ γάρ Τέρπανδρος ἡ φύσις κιθαρῳδίκων ποιητῶν ὄνται νόμαιντες τὸν τόμον ἐγένετον τοῖς ἑπεοῖς τοῖς ἑωταῖς καὶ τοῖς Οὐμένοις μέλην σχετίζειν αὔδειν εἰς τοῖς αἴωσιν. Διοφλέαμψ δὲ τὰ τοῦ λέγα πόμπεον τοῖς κιθαρῳδίκοις νόμιμον. post Terpandrum Phrynis Mityleneus aliquid circa rationem κιθαρῳδίκων νόμων immutavit, non tamen omnia. nam τὸ ἐξάμεντον τῷ λελυφθρῷ conjunxit, & numerum chordarum auxit. Timotheus vero totam eam fere immutavit, & ad numeros lege solutos dithyramborum deflexit. hoc est quod ait Plutarchus: τὰς πομπέας νόμους οὐ ἑπεοῖς Διοφλέαμψον διένεγκειν λέγειν δέντε. Stephanus in voce Μίλητος de hoc Timotheo. οὐ Τιμόθεος κιθαρῳδὸς ἐποίεις νόμων κιθαρῳδίκων βεβλας δικτυκαίδεις εἰς ἐποίησιν οὐκανογχήτων τὸ δρόμον οὐ πρόνομα αἴων γένεται. Omnes hi, ut vides, poëtae fuere simul & citharoëdi, sicut & hic noster Mesomedes. Nōmōs igitur in poësi quam μελικῆς vocant, nihil aliud est, quam carmen vel canticum in honorem Deorum alicuius compositum, musicis modulis instructum, quod ad citharam vel tibiam cantabatur. Proclus in excerptis Λευκοθείας apud Phorium: καὶ τὸ μελικῆς ποιησας φύσιν πολυμερεστη δὲ οὐ Διοφλέαμψ ἐγένετο τομός. αὐτὸς γάρ εἰσιν μεμέτειραι θεοῖς. αὐτὸς αὐθούστοις αὐτὸς εἰς τὰς πομπέας πλέοντας σχετίσεις. οὐ εἰς θεοὺς μὲν αὐτοφίρεος, νύνον, πατερίδος, παιᾶνα, διθύραμβος, νόμην, αδωνιδεῖα, ιδεῖαντες, &c. & paulo post: οὐ μεντεῖ νόμος ζεφεῖ οὐ εἰς τὸ Α' ποτλαντα. ἐγένετο δὲ ητοῖς ἐπονυμίαις αὐτὸς τόμος οὐ οὐ Α' ποτλαντα ἐπεκλήθη. sequitur apud cumdem differentia inter νόμην &

διθύραμβον. Nōmōs igitur genus carminis vel cantici, ita etiam omnia cantica vocabantur, non tantum cantorum modi. Philostratus in Hippodromo: αὐτὸς οὐ λυρεῖ νόμην. οὐ γάρ δὲ οὐ τὸ νομικὸν λύρης ηπεῖ. ubi λυρεῖς νόμης sunt cantiones vel carmina ad lyram cani solitariae νόμης. Suetonius dixit in Nerone: ac ne concusso quidem repente matutina theatro ante cantare desistit, quam inchoatum aliter quereret nomen, id est canticum. Graci Grammatici νόμης, τὰ κιθαρῳδίκων exponunt. ut enim μέλος & melicum carmen significat, & modulos melici carminis, sic & νόμης. nam & τὸ κιθαρῳδίκων significat, & τὸ πομπεῖον τὸ κιθαρῳδίκων μελοποιῶν non tantum est carmen vel μέλος componere, sed etiam carmen compositum modis temperare, & musicis notis expedire. Plutarchus: αὐτὸς καὶ οὐδέποτε Στηνερός τε οὐ τὸ δρόμον μελοποιῶν, οὐ ποιητὴς εἴπη μέλη σχετίζεσσιν. idem & Terpander faciebat. non enim solum versus à se factos, sed etiam Homericos modis instruebat. sic aucto olim elegias modis temperatas canebant. Plutarchus: εὐ δρόμον διηγεῖται μεμελοποιηθέντα οἱ αὐλοφόροι. sic cantica in comediis aucto ipse vel poëta componebat, modos autem adhibebat, non poëta sed aliquis musicæ artis peritus. hinc in fabulis Terentii, modos fecit Flaccus. id est, modis canticum temperavit, εμελοποιεῖσεν. Comicam musicis nisi expedire dixit Tertullianus. at νόμης κιθαρῳδίκων ποιητής, est cantorum scriptor & lyricorum carminum auctor, qualis hic fuit Mesomedes, quem lyricum duobus locis vocat Capitolinus. an dicemus Terpandrum νόμων κιθαρῳδίκων ποιητῶν præcepta tantum reliquise de modulis musicis? immo & cantica composita, heroico metro, quibus & modos addidit.

I. Ral.

etiam Mesomedi lyrico salarium imminuit. ¹ Rationes omnium provincialium apprimè scivit & vestigium. ² Patrimonium privatum in filiam contulit, sed fructus reipub. donavit. ³ Species imperatorias superfluas & prædia vendidit: & in suis propriis fundis ⁴ vixit variè ac pro temporibus: ⁵ nec ullas expeditiones obiit nisi quod ad agros suos profectus est ad Campaniam, dicens, *gravem esse provincialibus comitatum principis etiam nimis parci*: & tamen ingenti auctoritate

¹ *Rationes omnium provincialium.*] Nescio quis primus hanc lectionem commentus est, adeo absurdam & a veri ratione abhorrentem. quomodo potuit Antoninus omnium provincialium rationes scire? *vetus editio* cum Palatino legunt: *omnium provincialium rationes apprime scivit.* publicas rationes dixit Spartanus in Hadriano: *omnes publicas rationes ita complexus est ut dominum priuatam quisvis paterfamilias diligens non satis novit.*

CASAUBONI.

¹ *Rationes omnium provincialium apprimè scivit, & vestigium.*] Reg. volumen omnium non agnoscit: quam non male Perrus Faber vir & probitate & eruditione sumimus, mutandam censebat in merum. Prima editio, *Rationes provincialium.* recte, sed possumus & vulgatam ferre. *omnium provincialium* dixerit, pro omnium reddituum & commodorum quæ ex provinciis ad Remp. pervenire solent. referendum autem hoc ad imperii rationarium, de quo supra ad Hadrianum.

² *Patrimonium privatum in filiam contulit.*] Non dicit utrum donatione inter vivos, an mortis causa facta, infra de Pio suprema ordinante scribit: *privatum patrimonium filiae reliquit.* Sed videtur etiam antea privata sua bona filia Faustina utenda fruenda concessisse. unde est, quod in villa Lanuvina & Commodus & Geta illi nascuntur, ut antea diximus.

³ *Sed fructus rep. donavit.*] Videba-

tur magis rationi consentaneum, ut contrarium fieret: fructus, inquam, filie donaret: proprietatem vero Reipublicæ. Sic Ambrosius cum ordinatus est, prædia quæ habebat, reservato ususfructu germanæ suæ, donavit ecclesiæ, ut scribit Paulinus. Faustina sane quid ex iis prædiis, quorum ususfructus ad Remp. pertinueret, commodi potuerit percipere, præter aliquam fortasse oblectationem, non video.

⁴ *Species imperatorias superfluas &c p.*] Vide ad Marcum.

⁵ *Vixit va iè ac pro temporibus.*] An tempora Reip. dicit? an tempora anni? nam pro tempore anni, aliter diem disponebant, & totam vitæ rationem mutabant. Lege Plinii epistolæ xxxvi. & xl. libri noni.

⁶ *Nec ullas expeditiones obiit, nisi quod ad agros profectus est ad C. m. p.*] Profectiones principis ab Urbe, appellat Capitolinus *expeditiones*, hoc est spæleæ: respiciens ad eam quæ dicebatur militia Palatina. Tertullianus De corona militis vocat militiam regiarum familiarum: & docet idem coronas quæ Cæsarianis dari solita, fuisse cæsarenſis appellatas: quia videlicet imperatoris comitatum & aulam vocabant cæstra & spæleæ. Synesius epistola lxxvi. de eo qui Constantinopolim ad imperatorem venerat: *καὶ τὸν θρόνον ἐνισπεζόντα πλούσιον.* sic accipe τὸν θρόνον spæleæ πλούσιον. sic accipe τὸν θρόνον spæleæ πλούσιον.

tate apud omnes gentes fuit, quum in urbe ¹ propterea federet, ² ut undique nuntios, medius ut pote, ci-
tius ³ posset accipere. Congiarium populo dedit, mi-
litibus donativum addidit. Puellas alimentarias in ho-
norem Faustinæ, Faustinianas constituit. ⁴ Opera ejus
hæc extant Romæ, Templum Adriani honori patris
dicatum, ⁵ Græco-stadium post incendium restitu-
tum, instauratum amphitheatrum, sepulcrum Adria-
ni, templum Agrippæ, pons sublicius, ⁶ phari restitu-
tio, Cajetæ portus, ⁷ Tarracinensis portus restitutio,
lava-

¹ Propterea federet.] Reg. resideret.

² Ut undique nuntios medius, utpote
citius, posset accipere.] Amplissimus vir,
Petrus Faber, immortale illud Tolosatum, imò Galliæ totius ornamen-
tum, locum hunc, demis aliquot
vocibus, ita censebat scribendum, ut
undique nuntios melius posset accipere. cui
optimo & doctissimo viro libenter
assentiremus, nisi repugnaret quan-
tum est librorum. Servata igitur edita
lectione, mutata solum distinctione
ita scribimus: ut undique nuntios (medius
ut pote) citius posset accipere. Appellat
medium, qui in medio imperio se-
deat: regia videlicet urbe, & capite
imperii, Roma: quam undique lon-
gè lateque diffusæ provinciæ in or-
bem cingebant. Similis sententia a-
pud Aristidem in Romæ panegyrico.
Pro accipere, regius & Politiani præ-
runt anticipare. fortasse pro acceptare.

SALMASIUS.

² Ut undique nuntios medius, utpote,
citius posset accipere.] Vera est distin-
ctio quam adhibet vir eruditissimus:
ut undique nuntios, medius ut pote, citius
posset accipere. sic alibi locutus est in
Heliogabalo: fecit hoc idem etiam de
pueris, & tunc, ante Philippum ut pote li-
cebat. ita enim legunt illo loco libri
scripti. & in vita Marci: quod ad eum
dignum ut pote virum, quandoque Roma-
num perveniret imperium.

³ Posset accipere.] Ad oram adseri-
ptum habebat Pal. anticipare pro acci-
pere. quam scripturam ex libris suis
promulgit eruditissimus Casaubonus,
sed vulgata moveri non vult.

CASAUBONUS.

⁴ Opera ejus extant Rome.] Dili-
gue, Opera ejus hac extant. Romæ, t.

⁵ Græco-stadianum] Græcostasis dic-
tur aliis.

⁶ Phari restitutio, Cajetæ portus.] Ma-
lim uno spiritu hæc legere, Phari-
stitutio Cai. p. ut non diversa opera
duo denotentur, sed unicum. Phari
tempore Plinii duo tantum videntur
fuisse in Italia, Puteolis & Ravennæ.
postea plures sunt factæ. vulgatam
scripturam quæ diversa facit hæc ope-
ra, accipiebamus de pharo quæ in
Ostiensi portu. Forma erat pharorum,
qualis spectatur in antiquis
nummis pyramidalis figura, quæ ad con-
secrationem imperatorum exstrui in
campo Martio solitæ. auctor Hero-
dianus in quarta historia.

⁷ Tarracinensis portus restitutio.] Caj-
etano & Tarracinensi poterat adjicere
Puteolanum, sive colonia Flaviz.
quem à Pio fuisse ornatum novis
munitionibus pilarum vice, testatur
hodieque veteris inscriptionis frag-
mentum.

x Lato

¹ lavacrum Ostiense, Antiatum aquæ ductus, ² templo Lanuviana. Multas etiam civitates adjuvit pecunia, ut opera vel nova facerent, vel vetera restituerent: ita ut & magistratus adjuvaret, & senatores urbis ad functiones suas. Hereditates eorum qui filios habebant, repudiavit. ³ Primus constituit ne pœnæ causa legatum relictum maneret: successorem viventi bono iudici nulli dedit, ⁴ nisi Orphito præfecto urbi, sed petenti. Nam ⁵Gavius Maximus præfectus prætorii usque ad xx. annum sub eo pervenit, vir severissimus, cui Tatius Maximus successit. In cujus demortui locum duos præfectos substituit, Fabium Repentinum & Cornelium Victorinum. ⁶Sed Repentinus ⁷famosa

VOCE

¹ Lavacrum Ostiense.] Reg. lavatorium Oſt. vox sequioris seculi lecta nobis & alibi.

² Templo Lanuviana.] Regius, Laviniana: ita passim ubique Lavinium & Lanuvium invicem permuntantur. in eo codice locus ita concipitur: templo Laviniana multa. Sed. &c.

³ Primus constituit ne pœnæ causa legatum relictum maneret.] Qui pro manere contigunt valeret, errant, nec loctionibus jurisconsultorum aures habent satis tritis. Pœna nomine inutiliter legari discimus ex legibus multis quæ Digestorum, quæ Codicis: sed quod hic observat Capitulinus, primum fuisse Pium, qui hoc jus fanciret, neque in Digestis opinor, neque in Codice, neque alibi usquam legas. In regio codice ita offendimus scriptum hunc locum: *Primus constituit ut opera vel nova facerent, vel vetera restaurarent: nec pœn. temere, ut arbitror, reperitis aliquot verbis è præcedenti paulò ante periodo. aliquin ita scribendum censerem, ut prætores opera. Solebant prætores maximis sumtibus ludos edere, ut se populo commendarent: horum sumta pars ad Urbis ornatum fuerit hac sanctione translata. Simile est, quod de Augusto narrat Sueton. c. 39.*

⁴ Nisi Orphito præfecto urbi.] Videtur esse L. Cornelius Scipio Orphitus, qui sub Pio consul fuit. ejusdem gentis alter fuit Orphitus Marco principe consul cum Rufo, qui Orphitano SCto nomen dedit.

⁵ Gavius Maximus.] Vetus lapis, C. GAVIVS. C. F. STRABO. MAXIMVS. cos.

⁶ Famosa voce percussus est.] Non probo Regiam & Politiani testionem, famose percussus est. Sic apud M. Tullium percutere cogitatione. Lucifer Caralitanus, ne nos percuteret sententia Iesu. idem, ne nos percu: eret domini increpatio.

GRUTERUS.

⁷ Famosa voce percussus est.] Pal. non habet voce nisi à manu recentiori: adeo ut inclinet ea lectio ad Politiani & Regii codicis scripturam, famose percussus est. si quid tamen mutandum, malim delero voce, retineri famosa, ut intelligatur vel voce vel /ama, vel aliud quid simile. nam & infra in M. Antonino, cap. 3. ponitur abstracte Imperatoriam, item in Vero, cap. 6. Tiberianam: denique in Opilio, cap. 2. privatas curare.

SALMASIUS.

⁶ Sed Repentinus famosa voce percussus est.] Omnes libri in unum conspirant,

voce percussus est quod per concubinam principis ad praefecturam venisset. Usque adeo sub eo nullus percussus est senator, ut etiam parricida confessus in insula deserta poneretur, quia vivere illi naturae legibus non licebat. Vini, olei, & tritici penuriam per aerarium sui damna emendo & gratis populo dando, sedavit.

9 Adversa ejus temporibus haec provenerunt: Fames de qua diximus, circi ruina, ¹ terræmotus, quo Rhodiorum & Asiæ oppida conciderunt: quæ omnia mirifice instauravit. Et Romæ incendium, quod trecentas quadraginta insulas vel domos absumpit. Et Narbonensis civitas, & Antiochense oppidum, & Carthaginense forum arsit. Fuit & inundatio Tiberis. Apparuit & stella crinita. Natus est & biceps puer, ² & uno parti

mulie-

rant, & voce non agnoscunt, sed ita legunt: sed Repentius famosa percussus est, ita nostri. alii, fami- percussus est. fortasse scribendum, fami- sic enim vocabant libellos in eum compositos quo turpis alicujus facti infamia laboraret. Graci Latina voce φάμωσα quoque dixerunt. Incertus auctor apud Suidam in voce φάμωσα: αποκαλεται εν αυτην φανταςη παροδιας η τοις λεγομενοις φαμοσοις. ubi φαντας vocat, cantica in alterius infamiam composita, quæ psalteria Paulo Jurisconsulto dicuntur lib. v. sent. cap. iv. Glossæ legales: φαμοσα και διανομενοις επιλογαις η δηλεντας φλαναπιας. famosus igitur dicebant simpliciter cum subintelligerent libellos: vel famosa, subintelligendo scripta: quidni & famosas? ut cantiones & cantilenas ad aliquem infamandum compositas & publice cantatas subaudiamus. famosam vocem heic nullo modo probare possum.

CASAUBONUS.

¹ Per aerarium sui damna.] Κυριολογία. nam damnum est aerarium. at aerarium pro fisco principis, άερός.

² Terræ motus, quo Rhodiorum &

Asiæ oppida conciderunt.] Regius, Corinthiorum. Dio suadeat Cyricenorum, sed pars maxima librorum fiat abedita lectione. Robert. Bon. ut in regio.

³ Et uno partu mulieris quinque pueri editi sunt.] Ego suspicor hinc commissum esse anachronismum, & lapsum memoria Capitolinum. nam videtur Sarapias intelligi, quæ uno factu quinque enixa liberos, missa est Alexandria ad Hadrianum, non autem ad Pium. Historiam referunt nobiles jurisperiti tres, Paulus, Gaius & Julianus. Magis in hoc genere micanum est, quod apud Eustathium memini legere. narrat ille paulo ante memoriam suam factum, ut illustris cuiusdam viri uxor uno partu pueros novem ederet: quorum septem cum mater submergendos misisset, eos patet, castu interveniens, servavit jam pene fluitantes. Gephyros inde esse appellatos, à loco ubi fuerant, nisi adfuisset ιερὸς διορθοποίησις, perituri. Extabat & temporibus Eustathii familia Gephyrorum: qui etiam serbit urate sua περιστρέψας fuisse natos, quod cùm sèpissimè factum sit olim, & nunc quoque fiat interdum, res adeò mira videri non debet.

Pto.

mulieris quinque pueri editi sunt. Visus est in Arabia jubatus anguis major solitis, qui se à cauda medium comedit. Lues etiam in Arabia fuit. Hordeum in Mœsia in culminibus arborum natum est. Quatuor præterea leones mansueti, sponte se capiendos in Arabia præbuerunt. ¹ Pharasmanes rex ad eum Romanum venit, plusque illi quam Adriano detulit. ² Pacorum

regem

¹ Pharasmanes rex.] Hiberorum.
vide ad Hadrianum.

² Pacorum regem Ladi dedit.] Scribe, Lazis, hujus populi nomen, variè corruptum in Latinis codicibus, ex Græcis scriptoribus ubique sic restituendum. Nuper Ptolemai tabula Zalas perpetam nominant: in Græco exemplari rectè Λάζης: quanquam alii Λαζης potius dicunt. gens Seythica, quæ Colchorum ditionem infedit: quare Λαζηλι & Κολχηλι de eadem regione leges apud recentiores Græcorum scriptores: est tamen discriben magnum, ut docebimus alibi, faciente Christo, accurate. etiam hodie inter populos Mengrelia, quæ est veterum Colchis, aut vicinos, Lazos legimus. Non primus autem Romanorum imperatorius Pius Regem Lazis dedit: Nam & Hadrianus Mæsiam regem illis impoferat, ut auctor est Arrianus in epistola Geographica ad Hadrianum.

GRUTERUS.

² Pacorum regem Ladi dedit.] Pal. Ladi. non dubium est quin reponi debeat Lazis.

SALMASIUS.

² Pacorum regem Ladi dedit.] Ladi in Lazis mutant eruditissimi viri, sed nihil necesse Ladi enim sunt Lazi, scribendi more tunc temporis usitato. d. pro z. sic Cidicus pro Cyzicos, supra notabamus. sic orydia pro oryza, in excerptis Viridarii ex Apicio quæ manu scripta habemus: Amulabis de oridia propter spissitudinem superfundes, &

tunc infires. & Trapedia pro Trapezia, apud Agrimensores auctores: Termini sunt majores qui juxta flumina positi sunt, mensiles vocantur. alii bases eos dicunt, alii autem tetrametra quibus constant mensule que trapedia vocantur. ita locus ille legendus: hodie trapeadi, ibi scriptum est. sequitur ibidem: & in modum platuma eos posimus, ut qui inserviant miliarios eos patent. obiter vocem platume emendemus. legendum igitur platonice. Platonice vel platonica. platoniarum meminit Anastasius de visitis Pontificum: Hic sacer artifex supras columnas lilia posuit & super ipsas lilia ex metallis marmoreis platonias posuit, diversisque picturis mira magnitudinis opus ornauit. idem in Sexto testio: Cancello argenteo supraplatonias porphyreticas pensas. libras trecentas. item paulo post: Hic fecit platoniam in cimiterio Calixti via Appia, ubi nomina Episcoporum & Martyrum scriptis commemo- rans. Cassiodorus lib. III. epist. ix. supra memoratas platonias vel columnas conradat modis omnibus devolvendas. supra dixerat columnas & lapides. Græcis θλαστῶν & θλαστων. sed hæc alias. ad rem redeamus. Ladi pro Lazis, ut trapedia pro trapezia. Glossæ Manuscriptæ: Trapelias, mensas. ut enim oridia pro oriza, sic trapedia pro trapeza. sic δίζυφα, in veteri epigrammate sunt ζίζυφα. Obridum aurum apud Isidorum pro obryzo. etyma ratio quam sequitur, arguit eum obridum scripsisse. ait enim ita dictum quod rideat. sic sebadia sacra Arnobio, quæ Σαβάζια Græcis dicuntur. lib. v. ipsa novissime sacra & ritus initiationis ipsius,

regem Ladis dedit. Parthorum regem ab Armeniorum expugnatione solis literis repulit. ¹ Abgarum regem ex orientis partibus ² sola auctoritate deduxit. ³ Causas regales terminavit. ⁴ Sellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Trajanus ceperat, pernegasvit. ⁵ Rimethalcen in regnum Bosporanum, ⁶ auditio inter ipsum & curatorem negotio, remisit. ⁷ Olbiopolis

ipsum, quibus Sebadis nomen est, testimonio ⁸ efficerunt veritati. sed Sebadia melius. quod ne quis vitium librarii putet esse, sciat ita etiam scribi in antiquo lapide. Savadia nimirum pro Sabazio. ⁹ VIR. ITER. Q. PATRONO. SACREDOTI. SACROR. SAVADIOR. eadem plane sunt quae Arnobio Sebadia. Nam Sabazio pro Sabazio in alia veteri inscriptione incisum est.

³ Causas regales terminavit.] Suidas: οὐκέτι τοῦτο οἰκεῖων μόνων, αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἐθαυμάζεται, οἷς τὸ περισσότερον λύτρα βαρεῖται τοῦτο λανθάνεται, ἐπιπέποντος τῷ βασιλεῖ τοῖς δίκαιοις Διγλυκαῖς τοῖς σκειταῖς φύσοις.

CASAVBONUS.

¹ Abgarum regem ex orientis partibus sola auctoritate deduxit.] Familiare nomen regulis Orientis Abgarus, vel ut plures Græcorum scribunt Αὐγάρος. minus recte alii libri Abgarus. Quis autem iste fuerit de quo loquitur Capitolinus, amissa historia quam tangit cum ceteris Pii rebus, ignotum est. Ferè qui leguntur Abgari, Edeßæ toparchæ fuerunt: quorum multa in ecclesiastica præsertim historia, habetur mentio, & apud Epiphanius aliquosque patres. Sed & Persidis rex quidam Abgarus Spartiano nuncupatur in Severo.

² Sola auctoritate.] Hinc illa sunt Victoris junioris: orbem terræ nullo bello per annos viginti tres auctoritate sola rex.

³ Causas regales terminavit.] Victor idem, Adeo trementibus enim atque aman-

tibus cunctis regibus, nationibusque & populis, ut parentem seu patronum magis quam dominum imperatorem ve reputarent: emesque uno ore in cœlestium morem propitium optantes, de controversiis iusti judecim poscerent. Quod ambitione ait Victor de cunctis regibus, verius interpres tu de regulis aliquot orientis populorum, qui suos illa tempestate reges habuerunt; sed ferè ex imperatoris Rom. ordinatione: ut Albani, Hiberi, Zydritæ, Lazi, Apilæ, Abasgi, Sanigæ, aliis.

⁴ Sellam regiam Parthorum.] Promissam ab Hadriano ut scribit Spartan.

⁵ Rimethalcen in regnum Bosporanum.] Variè depravatum hoc nomen in religio & aliis. etiam Græci reges illorum tractuum plures appellant Πόλις Ταυρούπολις, sive Πόλις Ταυράς: nam utroque modo scriptum aut sculptum offendimus. utrumque ex veteri consuetudine: sic Rœcus Hesychio, Rycus Suidæ ille rex dicitur, qui dedit proverbio originem. Πόλις Ταυρούπολις, vel Πόλις.

⁶ Auditio inter ipsum & curatorem negotio.] Reg. & negotio. Scib. & procuratorem. nam videntur capit suo truncasse hanc vocem, qui scipturam ιζητηλον non assequebantur. Scio tamen & curatores Caſaris Calistrato jurisconsulto dictos ejus procuratores.

⁷ Olbiopolitis contra Tauroscytas in Pontum auxilia misit.] Olbiopolitis Græci erant aut certe Græcis mixti: Tauroscythæ barbari, vel Scythæ, vel Gotthi, sive Getæ: à quibus etiam Bory-

litis contra Tauroscythes in Pontum auxilia misit: & Tauroscythes usque ad dandos Olbiopolitis obsides vicit. Tantum sanè auctoritatis apud exteris gentes nemo habuit, quum semper amaverit pacem, eo usque ut Scipionis sententiam frequentarit, qua ille dicebat,
'Malle se unum civem servare, quam mille hostes occidere.' Menses Septembrem atque Octobrem,³ Antonianum atque Faustinianum appellando decrevit senatus, sed id Antoninus respuit. Nuptias filiae suae Faustinæ, quum Marco Antonino eam conjungeret, usque ad donativum militum celeberrimas fecit. Verum Antoninum post quæsturam consulem fecit. Quum ⁴ Apollonium quem Chalcide acciverat,

ad

Borysthenem civitatem fuisse habitatam auctor est Dio Chrysostomus; qui omnia illa loca lustraverat. Ptolemæo Olbia & Borysthenes five Bosphorus duo sunt unius oppidi nomina: aliter quam tradit Plinius. Legge Dionis sermonem *τὸν Βόσπορον οὐ τίτανας*

¹ *Malle se unum civem servare.*] Hinc ille tantus honos civicæ præ ceteris coronis.

³ Antonianum.] Scrib. Antoninianum.

SALMASIUS.

¹ *Malle se unum civem servare quam mille hostes occidere.*] Huc spectat quod apud Suidam legitur ex incerto auctore: *Ἐν γε τοῖς παλαιοῖς δόξαις διηγεῖται μάχησθαι ἡ Εὔρυα μετὰ τῶν θεῶν εἰς θηράρια Θεούς φυλάττειν σώματα τῶν εἰς τοὺς οὐρανούς σφέρειν τοὺς δὲ θεοὺς ἐπιστρέψασκεν αὐτοῖς.*

² *Mensis Septembrem atque Octobrem, Antonianum atque Faustinianum.*] Immo Antonianum & Faustinianum. Antoninus enim mensis & Faustinus ab Antonino & Faustina, sicut Julius à Julio, Augustus ab Augusto: non Augustanus nec Julianus. sic Herculem mensem Commodus de nomine

suo, nam & Hercules vocabatur, non Herculeum nec Herculeanum denominavit. Libri sane non aliter habent hoc loco, quam Faustinum & Antonium.

GRUTERUS.

² *Menses Septembrem atque Octobrem, Antonianum atque Faustinianum, &c.*] Sic libuit rescribere, suau exemplaris Palatini; eò quidem libentius, quod Julius & Augustus menses sunt, neque quid tamen additum nomini. vulgo erat Antonianum atque Faustinianum.

CASAUBONUS.

⁴ *Apollonium quem Chalcide acciverat.*] Scripti, a Chalcide, ut paulò post, in antiquis editionibus & regio, hæc urbs semper Chalcis dicitur, non Chalcis: quem Ionismum causæ nihil est cur hic probemus. Plures fuerunt eadem tempestate Apollonii. hic Cyrus fuit è Chalcide urbe, cuius prater geographos saepe Josephus meminir: professione Stoicus, ut in Marco scribitur, & in Eusebii Chronico: ubi recte Chalcidicus nuncupatur: perperam in Marci vita, Chalcedonius. olim in Eusebiano codice idem error irreperatur: quod non solum

¹ ad Tiberianam domum in qua habitabat vocasset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atque ille dixisset, *Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum*, ² risit eum dicens, *Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam venire quam à domo sua in palatium*: ³ cuius avaritiam ⁴ etiam in mercedibus notavit. Inter argumenta pietatis ejus & hoc habetur, quod quum Marcus mortuum educatorem suum fleret, ⁵ vocare turque

Iūm ē Mariano Scoto, sed etiam ē Georgio Monacho cognoscimus, qui illius verba sic refert: Μάρκον Τύπον, Απόλλωνον τινίς Χαλκηδόνα, Βασιλεὺς Σπυθοπόλιτης, επειδιδάσκαλος Οὐρησίου. sic habet vestissimus regiae bibliotheca liber: sed scribendum illi fuerat Χαλκηδόνος: ita enim Chalcidis Syriae τινίς θρησκευομένοις formarunt, ut observant veteres magistri. Quare ita ubique re-scribe, etiam apud Eutropium, & Græcum ejus interpretem. Dio Cassius inter philosophos, quibus operam Marcus navavit, recenset Απόλλωνον την Νιγρυνδα, qui non est aliis ab isto: sed errat optimus ille scriptor, vel ejus breviator, in assignanda ejus patria, ut ex iis qua dicta sunt patet: nisi tamen scripsisset Dio την Νιγρυνδα, nam in Marci & Veri educatoribus fuit & Nicomedes quidam, cuius meminit Capitolinus. verum aliud Νιγρυνδα est, aliud Νιγρυνδης. Sitne hic ille quem Epihanius in diatriba de Bardesianis appellat Αρταρία την ιερή, aut ille cuius meminit Hieronymus inter scriptores Ecclesia, nolim affirmare: qui sciām eodem fere tempore sex, aut eo plures vixisse Apollonios, eruditio[n]is laude claros: quorum mentio habetur apud Philostratum, Lucianum, Dionem, Spartanum, Capitolinum, & alios. Ego sanè falli puto eos qui Apollonium illum de cajus martyrio Eusebius & Hieronymus loquuntur, hunc Stoicum Chalcide-

num fuisse arbitrantur.

¹ Ad Tiberianam domum.] In Veto Antonino, *educatus est in domo Tiburii*. alibi dicitur Tiberiana ἀπόδοσις, meminit Victor in regione Urbis nonna, & in Vitellio Suetonius.

² Risit eum.] Sed & morem gesti insipienti sapientiæ magistro: ad quem itasse Marcum juvenem carubitemus, cum etiam ascitus iam in imperatoriam dignitatem, tamen ad dominum Apollonii discendi causa venire auctor Capitolinus.

³ Cuius avaritiam etiam mercedibus notavit.] Scripti codices, in mercedibus diversa nonnihil sententia: quam & vulgata non incommodam continet. Propter hæc verba dubito sintne de hoc Apollonio accipienda, quæ scribit Marcus imperator libri primi initio. quid enim illis tantis virtutibus magis contrarium quam hæc μηχανικαι, & fortes?

GRUTERUS.

⁴ Etiam mercedibus notavit.] Sic olim editi: quod cum etiam servaret Pal. prætuli nuper vulgato, in mercedibus.

⁵ Vocareturque ab auditis ministris ostentatione pietatis.] Sic & Pal additumque, alias legi, vobareturque, malum vocareturque: quamquam fonte eadem & publicata vis.

CAS AUBON U S.

⁵ Vocareturque ab auditis ministris ostentatione pietatis.] Regius, & vobaretur, sed non admittunt sequentia. Scribe cum Josepho Scaligero, revocareturque: nam principium dictio-

ture ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis, ipse dixerit: *Permittite (inquit) illi ut homo sit: neque enim vel philosophia vel imperium tollit affectus.*¹ Praefectos suos & locupletavit & ornamenti consularibus donavit: si quos repetundarum damnavit, eorum liberis bona paterna restituit, ea tamen lege ut illi provincialibus redderent quod parentes acceperant. Ad indul-

dictionis persit ob verbi praecedentis finem. Nos scribebamus, *jocare* turque, παθητικῶς, ut alibi. Vopiscus in Flaviano: *in quos multa epigrammata scripta, quae jocati sunt aristices imperium pollicentes, di οὐ τοναθόνοις Retenta dictione vocaretur, placeat eruditissimi Le&ii conjectura, sribentis: vocare-* turque ab aulicis ministris, ab ostentatione pietatis: ut in vacuo spatio vox Graeca desideretur, quas fere librariorum in libris Latinis soliti omittente. Variè autem expleri lacuna potest, si quis ingenio velut indulgere, putat, qui futurus est istorum hominum non invenustus jocus: vel αἰσιδανούς, ut sit allusum ab istis ad proverbium Græcorum vulgatissimum, αἴσιας οἱ δαιδανεῖς αἴσιοι. disserit enim ait auctor jocatos esse in Marci fictum. Talia multa possunt fingi, quæ optime huic loco conueniunt.

SALMASIUS.

3. *Vocare* turque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis. Legebam olim: *jocare* turque, atque ita etiam postea Caſaubono venisse in mentem vidi. verum illud *vocare* miro consensu retinenter libri, sic sane verbō appellari usus est. Lampadius in Commodo: *appellatus est à rāmis quasi olīſſiprāns, eſdemque rām, n̄ non appārenſ ſubito de- portavit, ubi appellari à mino eodem plane lenius dictum est, quo heic vo- cari ab aulicis ministris. Glossæ ve- teres: appellat, ἐπιγέλειται, ἐπίσω- ται, αἴσιοι, ubi αἴσιοι est jo- cati. Δῆς τοι αἴσιοι. αἴσιοι, Graci-*

vocant, quas Latini *apinas*. αἴσια, *apini*, unde apinarii, scurras & dicentarii. Glossæ: *apinas*, αἴσιοι. Suidas: οὐνόματος, αἴσια. hinc αἴσιοι, apinari, ludere, & jocari. sic appellare eadem significatione: quod & hic locus confirmat, & illæ optimæ Glossæ aperite comprobant.

CASAVBONVS.

1. *Praefectos suos* &c^o l. & *ornamenti consularibus donavit.*] Non solos prætotiū præfectos intelligit; sed & alios, qui à Pio vel provinciis imponebantur, vel in aliis publice rei stationibus collocabantur. Hos à benignissimo principe consularibus ornamenti fuisse ornatos, non est mirum; cum etiam procuratoribus suis ducenariis eadem Claudius sape concesserit.

2. *Ad indulgentias pronissimas fuit.*] Politiani codex, *indulgentiam*, potes referre sive ad reliquorum indulgentias, sive ad condamnationem. et si non defuerunt magni principes, qui ab utroque hoc genere indulgentiarum censerent ſibi abstinentium. Lampadius de Alexandro, *Condemna- tiones* & rāras effe iuſſit: & quæ factæ fuerant, non indulſit. Marcellinus de Juliano, libro xvi. *Id eum adusque im- perii finem & vitæ ſcīnus uiliter obſer- vasse, ne per indulgentias quas appellant, tributarie rei concederet reliqua.* & cauſam adiecit ſane gravem.

SALMASIUS.

2. *Ad indulgentias pronissimas fuit.*] Indulgentia criminum, & indulgentia debitorum apud auctores di- cuntur

dulgentias pronissimus fuit. ¹ Edita munera in quibus elephantos, & crocutas, & strepsicerotas, & crocodilos etiam atque hippopotamos, & omnia ² ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit. ³ Centum etiam leones una missione edidit. Amicis suis in im-

cuntur, & utriusque generis indulgentiarum tituli in in Codice Theodosiano habentur. ⁴ indulgentis criminum tit. xxxviii. lib. ix. & de indulgentiis debitorum tit. xxvii. lib. xi. ad quas autem indulgentias pronissimum fuisse Antoninum Pium hoc loco velit intelligi Capitulinus, dubium esse posset, nisi pramissa de debitorum indulgentiis suaderent accipere. liberis enim eorum qui damnati repetundarum fuerant bona paterna restituit ea lege, ut provincialibus redderent, quod parentes accepserant. provincialibus igitur consulum voluit, & simul liberalitatem Antonini ostendit, qui pronissimus ad indulgentias fuit. Sed & quæ sequuntur de muneric editione eodem spectare videntur, ad designandum nempe munificum magnanimumque imperatoris ingenium. ad utriusque tamen generis indulgentias proclivem & propensum fuisse Antoninum licet interpretari.

¹ Edita munera in quibus elephantos, & crocutas & strepsicerotas. ² Nescio unde strepsiceratas huc inseruerunt eruditii homines, qui nulli comparent in vetustis libris sive scriptis, sive antiquis excusis, ad unum enim omnes sic legunt; ³ Edita munera in quibus elephantos & corocottas & tigrides & rhinocerotes, & crocodilos etiam & omnia ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit. Cur igitur strepsiceratas, pro rhinocerotas substituerunt; praesertim nullis adjuyantibus membranis, quæ omnes & vocem tigrides heic repetitam retinent, sed delendum videtur, cum tigridibus, aut illud certe, & tigrides, reliqua reste habent. corocottas autem fere semper scriptum inventitur in melioris nota libris, non crocottas.

Kognitæ tamen Græcis appellatur hoc animal.

⁴ Cintum etiam leones una missione edidit. ⁵ Hoc ut magnum in Hadriano notavit Spartanus: in circos multasq; sepe centum leones interfecit, hoc & infra ut magnanimum in Matio notabit Capitulinus: in munere autem publico tam magnanimum fuit, ut centum leones una missione simul exhibebat sagittis interfectos.

GRUTERUS.

² Corocottas & strepsicerotas, crocodilos. ³ Nimirum ab his Palatinam primam vocem expresu ut em heic posui in sequentibus variat habet enim, & tigrides, & rhinoceratas, & crocodilos, &c.

CASAUBONUS.

² Et crocutas & strepsicerotas, & crocodilos. ³ Minimum hic adjuvamus scriptam lectionem regiarum & lacunarum membranarum: quæ vulgariter scripturam, & crocutas & tigrides, & rhinocerotas & crocod. consentientibus suffragis refutant. scriptum in illis, crocotoras tertierontis, crocod. scribendum, crocotoras strepsicerotas, &c. de utroque genere horum animalium consule Plinii: qui inter Asiaticorum strepsicerotas & Afrorum addaces discrimen statuit nullum. nos in alio opere multa de his notamus. Corocottas ante Severum Romæ vilas negat Dio: sed ita, ut pudori suo consultat; addit enim, οὐταντα εἴπειν μη. Vulgata lectio quæ tigridum nomen bis inculcat, satis se revincit ipsa per se.

³ Ex toto orbe i. ⁴ Scripti, ex omni orbe.

perio suo ¹ non aliter usus est quam privatus: ² quia & ipsi nunquam de eo cum libertis suis per fumum aliquid vendiderunt: siquidem libertis suis severissime usus est. Amavit histriorum artes: pescando se & venando multum oblectavit, & deambulatione cum amicis atque sermone. ³ Vindemias privati modo cum amicis agebat. ⁴ Rhetoribus & philosophis per omnes

¹ Non aliter usus est quam privatus.] *Kaiouπετης*, pro, quam ut privatus.

² Quia & ipsi.] Non dispiceat, qui & ipsi, sed & quia probamus. Est verò *καιωπετης* oratio, & ipsi nunquam cum libertis suis: pro, neque ipsi neque liberti sui. Sic in eadem sententia junguntur Dionis imperatoris amici & Caesariani liberti. Locus est in Hadr. vita: *εἰδέντες διαβούλους τοὺς Φίλαντρούς αὐτοῦ οὐδὲν ἔλεγον, εἴδεντες οὐδὲν ἔπειτεν οὐδὲν τε Καιωπεταῖς οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν αὐτοκαθέσθησεν ποιεῖν εὐθαστι.* planissime ex his Dionis verbis intelligimus, quid sit per fumum aliquid vendere, ut hic loquitur Capitolinus. sed *καιωπετης* hominis fumos vendentis descriptionem petas licet e Lampridiis Alexandro. alibi dicuntur isti in his libris, dicta factaque principis sumis vendere; vel fumum de principe vendere. Attici scurrax genus istud hominum non *καιωπεταῖς* aut *καιωπόλογοις*, sed *καιωποῖς* appellarunt, ut ad sextum Athenai dicebamus.

³ Vindemias privati modo cum amicis agebat.] Festum *διωνεκταῖς* soliti etiam Imperatores cum amicis rure agitare. plura de hoc Lampridius in Heliogabalo. constat vel ex epistolis Plinii & B. Cypriani, necnon ex Ambrosii sermonibus, etiam viros graves tempore vindemiarum in agros secedere solitos, & cum amicis suavissime jocundari.

SALMASIUS.

⁴ Rhetoribus & philosophis per omnes

provincias.] Antonino Pio attribuit Capitolinus, quod Aurelius Victor Hadriano tribuere videtur: *leges, Gymnasia, doctoresque curare occiperit. adeo quidem ut etiam ludum ingeminatum attim quod Athon. cum vocant constitueret.* Dio Marcum Athenis idem instituisse refert: *οἱ δὲ Μάρκοι ἐλάτεροι εἰς τὰς Αθηναῖς πράγας, ἔδωκε διὰ τὴν πάσιν αὐθεντικῶς διοικούμενος ἐπὶ πάσιν λόγων παιδείας μισθὸν ἐπίστροφος φέρεται.* Etiam autem ille μισθὸς, erant μισθοὶ δραχμοὶ. hac enim mercede decebant Athenis & Romæ, Philosophi, Oratores, Sophistæ, Grammatici. unde passim apud Græcos auctores, qui illorum temporum adfines fuere, μισθοὶ εἰς βασιλέας, pro salario quod erat constitutum philosophis & oratoribus. Lucianus Dialogo *Εἰνέκῳ*: *συντέταξεν* ² *τοις*, *οἱ Πάτερεις, οἱ δὲ οἰδατε, οἱ βασιλέας μισθοφορές τις δὲ φαύλητος γένος φιλοσόφοις, ταῖς δὲ λέγω καὶ θλατωνικοῖς, καὶ ἐπικυρείοις ἐπὶ τοῖς εἰς τὸν θεῖον πάτερα, τῷ ιστορίᾳ αὐτοῖς.* *ἔδει δὲ διποταύοντος τοὺς αὐλαῖς αὐλαῖσιν αὐλαῖσιν δεκιμαδέστερος φίλοι τοῦ ιεροῦ.* καὶ τὸ ἀδέλφον τοῦ βασιλέως *τοῦ Λύκοῦ* τὸ ποιεῖται, *εἰδούς οὐδὲν, αὐλαῖς μισθοῖς καὶ τοῖς αὐλαῖς εἰφέρει τοῖς σωμαῖντος τοῖς νέοις.* Sed quis ille βασιλεὺς? Hadrianus an Antoninus Pius, an Marcus? sub his enim tribus imperatoribus vixit hic Lucianus. De Marco ut accipiamus, auctor est Philostratus in Theodoro: *αντιτίθεται τοῖς τοῦ Αθηναίων γεόπτητοις*

τερπτού ἐπὶ ταῖς ἐκ βασιλέως μυ-
εῖαις. καὶ τὸ περὶ λόγου ἀξίον. οὐ
γὰ πάντες οἱ ἐπιβατεύοντες λόγος
ἀξίοι, αὐτὸν τὸν μὲν Πλατονέοντας
ητας δὲ τὸ σωματικὸν τὸν περὶ πάτητον
Επίκειρον τερπτού πατέοντας οὐ
τὸν Ηρακλῆον πελάνην. τὸν δὲ τὸν
ἀπὸ τοῦ φιλοσόφου δέχεταις ἀντίθε-
τος τοῖς νέοις, αἰγαλίον τὸν πολιτικὸν
τερπτού λόγον, οὐ γρεευτῆς ὄφε-
λον. Philostratus hunc Theodo-
rum commendans non illi magna
gloriz loco cedere ait, quod primus
ἐπὶ μυεῖαις Athenis docuerit. mul-
tos enim alios etiam non magni mo-
menti viros idem muneris obiisse,
sed quod judicio imperatoris ad id
electus sit & juveniui Athenien-
sium docenda præpositus, cum elo-
gio quod esset αἰγαλίον τὸν πολιτικὸν
λόγον & γρεευτῆς ὄφελον. illa e-
nīm verba τοῖς ἐπίκειροις, de Marco
accienda, non de Herode, ut per-
peram interpretes. Notandum au-
tem ex Philostrato Marcum philoso-
phum Herodi commisissē examen e-
līgendorum philosophorum Stoico-
rum, Epicureorum, Peripateticorum,
qui ταῖς μυεῖαις merere debe-
bant, cum Lucianus scribebat τὸν αἴ-
ειστον ψηφον δικαιοδότες hoc sti-
pendii meruisse. Apud eumdem Phi-
lostratum omnibus locis ubi mentio
τοῦ μυεῖαν, semper in aliud muta-
runt Critici, aut perperam verterunt
interpretes, ut in Chreste: Καὶ Φίλι-
ππος οὐ Αθηναῖος πρεσβύτερος ἡταῖος
Χρήστος οὐ Αθηναῖον αὐτῷ προνοὶ εἰς
βασιλίως αἰτοῦσθε. οὐ δὲ πιστεύειν
εἰς αὐτὸς εὐκλασίζοντας δέλευτε
τὸν περισσότερον, αὐτα τε Διολεχθεῖς
αἰσιόλογα καὶ ἐπὶ πᾶσιν εἶπον, εἰκα
μυεῖαν τὸν αὐτρα. μυεῖαν sunt, μυ-
εῖαν δραχμας. Et hoc annum stipendium erat Rhetorum, Philolo-
phorum & Grammaticorum. sic enim
alibi locutus idem Philostratus,
ut in Proculo: Μαθὼν δὲ αὐτὸς εἷρε
τὸ Σύνον, επιτεσσαράς δὲ αὐτίκα τοῖς οἰκιας
Διαγρυπτῶντος ἐπ' αἴρεσιν τοὺς

δραχμας μυεῖας οὐς ἐπ' αὐτῇ ἐδίδοντα
νέστο, ἔπειταν αὐτὸν ταῖς μυεῖαις
item in Damiano: Αερισθεὶς ρ
δὴ καὶ Αδριανὸς, Φαῦλος τὸν Σμυ-
ρναν, Φαῦλος τὸν Εὐφεστον κατειληφ-
τον, οὐκοράστησεν αὐτοῖς ἐπὶ μυεῖαις,
εἰπον, πολλῷ δὲ πλούτον εἰς τοιστοῖς
πανταῖς οὐτοῖς πλούτος τε καὶ πολλᾶς, αὐτοῖς
εἰπον. Μυεῖαν autem efficiunt, mo-
netax Romanax quadraginta sestertia,
aut eos vero quadringentos, at no-
stra, coronatos millenos. Tatianus
tamen Rhetor qui sub imperatore
Marco floruit, & illa astate vixit qua
Philosophis & Rhetoribus ab impe-
ratore constituta sunt salaryia, pauci
ampliorem eorum modum agnolit.
nam ἐποίεις χρυσός εἰς αγαργίας, εἰ
in stipendum accepisse dicit. qui
sexcentorum aureorum summa non
μυεῖας δραχμας, sed μυεῖας τοῦ
τοῦλας continet. quid igitur stan-
mus? an τελευταῖς εἴσαγοσιν αριδ
Titianum corrigemus, ut hic numerus
aureorum conveniat cum illis
μυεῖαις Luciani & Philostrati? pos-
set etiam aliquis πενταγενίς legere.
tot enim aureos efficiunt Atticos decem
millia drachmarum: sed nullis
correctionibus opus. puto enim Lu-
cianum & Philostratum in expi-
menda illa summa qua annua da-
batur Rhetoribus & philosophis bre-
viter ac rotunde μυεῖας dixisse, cum
tamen darentur μυεῖας τοῦ δογματοῦ,
sic majorem numerum expressisse
contenti, minorem & excurrentem
neglexerunt ut rotunde loquerentur.
Ita etiam optimos quoque autores
loquutos exemplis non paucis ad
Suetonium firmabimus, ubi de hoc
stipendio Rhetorum pluribus age-
mus. certum enim est, sive Marcus sive Antoninus constituerit, an-
num sexagenā ē fisco accepisse rho-
res & philosophos diversarum se-
rum, ut & verissimum est in Panegy-
rico Eumenii scribi debere: sexages-
millia nummum, non sexentia. quia
summa μυεῖας τοῦ δογματοῦ drach-
mas reddit, legitimum & ordinatum.

provincias & honores & salaria detulit.¹ Orationes plerique alienas esse dixerunt quæ sub ejus nomine feruntur: Marius Maximus ejus proprias fuisse dicit. Convivia cum amicis & privata communicavit & publica: nec ullum sacrificium per vicarium fecit, nisi quum æger fuit.² Quum sibi & filiis honores peteret,³ omnia quasi privatus fecit. Frequentavit & ipse amicorum suorum convivia. Inter alia etiam hoc civilitatis ejus præcipuum argumentum est,⁴ quod quum domum Omuli visens, miransque columnas porphyreticas, requisisset unde eas haberet: atque Omulus ei dixisset,⁵ *Quum in domum alienam veneris, & mutus & surdus es*, patienter tulit. cuius Omuli multa joca semper patienter accepit. Multa de jure sanxit, usus-¹² que est⁶ juris peritis, Vinidio Vero, ⁷ Salvio Valente

Volu-

rium Rhetorum stipendium jam in-
de ab Antonino Pio vel Marco.

CASAUBONI.

⁴ Reroribus & philosophis per omnes provincias & honores & salaria detulit.] Extat vestigium constitutionis hu-
ius in libris juris hodiæque, tam in
lege sexta Digestorum, De excusatio-
bus tutorum; quam in lege quarta,
Cod. De professoribus & med.

¹ Orationes plerique alienas esse dixe-
runt quæ sub ejus nomine feruntur.] Fere-
bantur olim multorum principum orationes, quas vel ipsi in senatu re-
citaverant, vel ad senatum miserant, quoties jus aliquod novum introdu-
cere, aut vetus instaurare vellent. Ha-
e sunt orationes quarum toties in Pan-
dectis & Codice utroque fit mentio.
Tales erant istæ divi Pii: quas ait
Capitolinus putasse quosdam esse al-
ienas: hoc est, ingenio magistri e-
pistolarum vel scriniorum formatas.
Impp. Dioc. & Maxim. A A. & C C.
Oratione divi Pii liberalium studiorum pro-
fessores, non etiam calculatores continentur.

² Quum sibi & filiis honores peteret.] Filiis quidem diversos honores pe-
tit: sibi quem peteret, unus fuit

consulatus. petuit autem hunc ges-
titque ter, ex quo factus est impera-
tor: cùm ante semel fuisse Cos.

³ Omnia quasi privatus fecit.] Lege Plinii panegyricum, ubi de Trajano idem.

⁵ Domum Omuli visens.] In faxo-
rum inscriptionibus semper est *Omolu-*
lus. in Plinii epistolis sape nomina-
tur Titius Homulus orator inter pri-
mos sui temporis. at hic est C. Va-
lerius Omollus Verianus, homo con-
sularis & prudens: ut colligas ex hoc
dicto, & item alio quod refert Lam-
pridius in Severo: an satis probus
& simplex, jure dubites ex Marci
vita.

⁶ Cum in domum alienam veneris, &
mutus & surdus es.] Vetus dictum est
Græci sapientis, Μηδίη Ἀλεξάνδρη ή
τὸς πόδις η τὰς ὄφθαλμούς εἰς αἰδο-
τεῖαν εἰσιαγ. τέλειαν.

SALMASIUS.

⁴ Quod cum domum Omuli visens.] In Palatino codice Omulli, & infra Omullus. aliquando etiam Omullius.
in veteribus saxis Omollus dicitur.

⁷ Jurisperitis Vinidio Vero.] Scri-

S 3 be ex

Volusio Metiano, ¹ Ulpio Marcello, & Jaboleno. Seditiones ubicunque factas, non crudelitate, sed modestia & gravitate compressit. ² Intra urbes sepeliri mortuos vetuit. ³ Sumptum muneribus gladiatoriis instituit. ⁴ Vehicularium cursum summa diligentia suble-

vavit.

be ex eodem Palatino : *Vindio Vero.*
nam ita etiam in Digestis vocatur.

CASAUBONUS.

⁷ *Vindio Vero.*] Is est quem libro quarto & quinto Digestorum, Ulpianus Vindium nominat : Volusius quoque Mæcianus libro xxxv. titulo secundo.

⁸ *Salvio Valente.*] Ulpianus libro viii. De officio proconsulis : Hisdem criminibus quibus quis liberatus est, non debet preses pati eundem accusari ; & ita Divus Pius *Salvio Valenti* rescripsit. refertur in titulo De accusat. alibi, nisi fallor, nulla in toto jure istius mentio. Volusius Metianus, vel, ut alii scribunt, Mæcianus, (Græci quoque *Mæciavos*) itemque Ulpius Marcellus, & Javolenus, ex fragmentis scriptorum suorum, notissimi sunt.

² *Intra urbes sepeliri mortuos vetuit.*] Mortuos intra urbem neque Romani sepeliebant, neque Athenienses, neque alii populi quam plurimi : quare illorum causa nihil opus hac Pii lege. Sed erant quibus in civitate sepelire jura municipalia permittebant, ut significat Ulpianus : & de Lacedæmoniis scimus ex Plutarcho. Præterea videntur multi gliscente jam Christianismo, veterem superstitionem quæ intra urbes mortuos vetabat recipere, paulatim exuisse & contempsisse. Ad hæc igitur duo genera hominum lege hac opus fuit : quam tamen ante Pium Hadrianus quoque tulerat. Lege titulum De sepulero violato.

³ *Sumptum muneribus gladiatoriis instituit.*] Malim statuit, vel constituit : nam hoc vult : impositum esse modum sumptibus munerum gladiato-

riorum : quod appetet ex simili in vita Marci loco : *Gladiatoria feda cula omnifariam temperavit.* & mori, *Gladiatoriis munieris sicutus modum fecit.*

⁴ *Vehicularium cursum.*] Expoli-
mus ad Hadrianum.

SALMASIUS.

¹ *Ulpio Marcello & Jaboleno.*] He-
jus nominis Jabolenus veriloquum
vidi qui quererent, & nescio unde rationem ejus peterent. mihi
non dubium quin Jabolenus sit pro
Zabolenus, ut *jugum*, *Zygor* & *Jau-
rius* pro *Zonarius* apud Nonium. at-
trumque autem pro *Diabolenus*, quo-
modo scriptum hoc loco repperi, in
optimo codice Palatinæ Bibliothecæ.
Διαβόλος. inde *Διαβόλως* :
deinde *Zabolenus* & *Jabolenus* : ut *Di-
ta*, *Zeta*, *Diarritum* *Zarritum* : & *di-
έργη*, *ζεργη* vel *ζετέρη*. diérgos enim
veteres luctam vocarunt *διά ζεργή* ; ut *ξεργη* ab *ξενθείη*, nam
θεργη in lucta præcipue locum ha-
bent : immo lucta non aliud est
quam *θεργη*. ideo Plutarchus *πάλιον*
esse dicit *συμπάλιον* της *θεργη*.
ab illa igitur voce *διέργη*, *ζεργη*
recentiores Græci appellaverunt &
ζετέρη inde nostrum, *jouste*, ut die-
tam, zetam : *Diabolum*, *Zabolum* :
& similia. sic *Diabolenus* & *Zabolenus*,
vel *Jabolenus*.

³ *Sumptum muneribus gladiatoriis in-
stituit.*] Instituere heic pro statuere:
ut *injungere*, pro *jungere*, in Digestis
sepe. nihil igitur mutandum.

⁴ *Vehicularium cursum summa dil-
igentia sublevavit.*] Quæritur utrum
provincialium commodis consuluerit
Antoninus, an eorum qui publi-
cis equis currebant. id non posse ex
his

his verbis colligi afferunt docti: ego dico posse. Cum enim Antonini temporibus cursus publicus, provincialium onus fuerit, & primus eum Severus, ut se hominibus commendaret, à privatis ad fiscum traduxerit, certum est Antoninum cum publicum cursum sublevaret, rationem tantum habuisse provincialium qui eum præstabant. sublevavit autem cursum publicum Antoninus diplomata paucis largiendo, ac non nisi in publicis ac necessariis causis evectio-nes fieri sinendo: quo plures enim essent, quibus cursus usurpandi licen-tia daretur, eo majus provincialium onus, & gravior præfatio. hinc illa querela Ammiani Marcellini de Episcopis cursu publico ultro citroque discurrentibus per Synodos, quæ res, ut ait, rei vehicularie nervos succidet. eadem etiam atque in eadem re que-rela beati Hilarii, cajus hæc verba sunt in fragmentis à Pithœo editis: omnis enim fraternitas omnibus in provi-niis suspensa ac sollicita expectat in quæ finem hæc malorum procella succedat, cur-susque ipse publicus, attritus ad nihilum deducitur. hinc illæ tot constitutio-nes imperatorum in Cod. Theodo-siano posita, quæ ad sublevandum publicum cursum, & faciendarum evectio-num licentiam cohercendam promulgata sunt. Vehicularium por-fo cursum quod plerique omnes nunc clavularem etiam dictum putant veteribus fuisse, non ferendus hic error, sed castigandus. tantum sanc inter vehicularium & clavularium cursum interest quantum inter genus & speciem. *vehicularius cursus* generalis appellatio publici cursus qua rhedas, cisia, veredos, angarias & omnia quæ in cursu publico usur-parentur, sive vehicula, sive anima-lia comprehendit. nam ab initio in-stitutionis vehicula tantum, hoc est rhedæ, in usu fuere. at clavularis cur-sus, particularis fuit & specialis, de quo mox dicam. *Clavularis*, inquit, cursus à clavulis. verum est. clavula genus vehiculi. fallum. *Clavulam*. Varro dicit

esse taleam vel ramum ex arbore de-cisum. vehiculum hoc nomine appellari nemo unquam dixit. & sane clavola diminutivum à clava, quæ vox ramum significat ex utraque parte præcisum, & sic pro fuste & baculo est, & à Græco descendit. *κλάδος* Græcis est ramus. Helychius: *κλάδον*, *κλάδερ*, *φάλαρον*. Aoles, quos Latini sermonis patres & auctores esse omnes consentiunt, dicebant *κλάδας*. nam δι in βι mutabant. sic βιφές, δελός appellant: εν-ένοντι pro κλαδον: βέλεας pro δέ-λεας, σάιναλα, σάιναλα. ita κλάδας pro κλάδων. Romani clav-um. quæ vox, ut dixi, proprie ramum significat. hinc clavam Hercu-lis ramum etiam vocant Latini poë-tæ. Propertius:

Ille etiam Eleo percussus tempora rame,
ut Graci πέριοδον & ὕστον. Philippus
in epigrammate:

-- τὸ βαρύπτες ὄστρα ὁ θηρογλέπτης.
a clava clavola: parvus & tener ramus vel surculus. taleam interpretatur Varro. tales vel talia, ut potius scri-bebant, Græca etiam originis. nam sic taliam δέσμη τρίποδον fecerunt. ut alius δέσμη τρίποδον. Salio, δέσμη τρίποδον. folium à φύλλον. cilium à κυλλόν. & similia. δέσμη autem ramu-lum etiam significat, & proprii qui-dem oleæ termitem, sed & quemvis surculum. jam scimus quid sit clavula, dispiciamus quid sit clavularis cursus. sed primum doceamus clavu-larem cursum distinctum fuisse à ve-hiculario, ut specialem. id aperte declaratur leg. v. Cod. Theod. de cu-riosis, cajus hæc sunt verba: in his dunt ixat provinciis in quibus cursus à pro-vincialibus exhibetur, quoniam avaritiae occurri pene iam non potest, singulos sedidos per singulas rhedas, quas quadrigas vel flagella appellant, percipiatis per id tempus, quo curarum & cursus tuendi sollicitudinem sustinebitis: è cursu vero cla-vulari singulas angarias, in his scilicet sta-tionibus in quibus cursus est conlocatus ad exhibendam humanitatem venientibus ex-

cus etis. num potuit clarius cursum clavularem à rhedis, hoc est à cursu vehiculario separare? in clavulati cursu patet angarias tantum fuisse: in vehiculario *rhedas, birota, & veredas.* quamvis negandum non sit vehiculario quoque etiam clavularem comprehendendi, at non item clavulari vehicularium, leg. lxxii. ejusdem Cod. Theod. velocem cursum & clavularium etiam manifeste distinguit: *usupationem cursus publici penitus iussumus amputari, scilicet ut excepta magnitudine tua presumendi velocis, & clavularii cursus nullus habeat potestatem.* velocem & clavularium cursum non conjugit aut eundem facit, sed separat tanquam diversos. & velocem quidem vocat rhedaram aut veredorum; clavularium autem, angarium. sic lege ult. tit. eod. cursum & angarias posuit ut diversa: *Nemo ducum ingressus, semel provinciam suam postmodum iuineribus facendis cursu atque angariis ipse vel suum utatur officium.* Cursum in hac lege vocat absolute quem in illa velocem cursum nuncupavit; & angarias heic, quem ibi clavularium cursum. Constat igitur clavularium cursum angarias tantum habuisse. scio angarias plaustrorum & jumentorum præstations proprie fuisse dictas; sed angaria etiam pro carris ipsis & plaustris, quæ ad cursum à provincialibus præstantur. hinc onerum mensura definita in rhedis, angariis & veredis leg. xxx. Cod. Theod. de cursu publico: *nō nemo amplius rheset quam mille pondo, angarie quam mille quingenta, vero quam triginta audiunt impunere.* & leg. xxviii. ejusdem tit. angarias à bobus fuisse tractas patet leg. i. eod. tit. & leg. xi. qua cavetur ut pro singulis angariis bina tantum boum paria consequantur quibus angiarum cursus permisus fuerit. liquet igitur angarias illas plaustra tantum & carra fuisse ferendis oneribus & impedimentis destinata, & transvehendis speciebus publicis, quæ non multum celeriter ibant, nam boves ea tracie-

bant. ideoque angarias & patangarias à cursu separat titulus Cod. Theod. *de cursu & angariis.* & leg. xv. cum Julianus discursus veredorum & paravedorum amputasset in provincia Sardinia, angarias tamen non submovit propter publicas species quæ ad diverlos portus erant defenda. sic velocem & clavularium cursum distinxit, quod clavularius tardus esset. De re satis constat. videndum est de nomine clavularis cursus, & quare ita fit appellatus. Non à clavulis, nam nulla vehicula sic appellata sunt, sed à clavularibus carris vel plaustris, clavulare carrum dicebatur, quod undique clavulus erat confixum & contextum, & capsum ex clavulis factum habebat, ad res quæ imponerentur retinendas, ne defluerent. quod & in nostris carnis onerariis fieri videmus, quæ undique vallantur & sudibus vel clavulis maniuntur ne onera imposita decidant. Latini capsum vocabant. Isidorus: *capsum carruca vidique connecta, nam capsum est zægæwægæ.* hinc capsi in tabula vel alveo aleatorio sunt zægæwægæ, de quibus nos alibi. capsum quoque animalium septum. Feito: *capsum in cistro.* Itali transpadani plimum vocabant. atque inde Catullus: *Gingivæ ploxi mihi habet veteris.* vix tamen eripi mihi potest quin hac vox mere Græca sit. *πλεῖστος, πλεῖστη:* ut *πλεῖστος, πλεῖστη μηρος ἀρρενος,* *πλεῖστη μηρον, πλοξιμον.* Graci enim *πλεῖστα* ejusmodi cistorum & carrorum capsæ vocant. Hesychius: *πλεῖστος πλεῖστη τὸ ἐπί τὸ αὐγέα, τὸ πλεῖστον τὸ ἐπί τὸ αὐγέα τετράγωνον.* Eustathius *πλεῖστα* interpretatur, *πλεῖστον ἐπί τὸ αὐγέας* cu *οἱ τὰ φορθα ἐπιβαῖται* cu *πόνον πλεῖστον.* *πλεῖστα* etiam Homero dicuntur, & exponunt Grammatici, *τὸ πλεῖστα καὶ τὸ πλην τὸ αὐγέας.* *scirpea* Latinis hæc plaustrorum *πλεῖστα.* Ovidius: — *& in plastro scirpeata fuit.* male in vulgatis, *scirpea.* Verum in carnis

vavit. Omnim quæ geslit, & in senatu & per edicta rationem reddidit. ² Periit anno septuagesimo : sed quasi

carris publicis, de quibus nobis heic sermo, & quæ clavularia dicta sunt, ordine fixæ videntur fuisse clavulae, ut in carris hodiernis videmus, non opere craticio contextæ, & invicem complicatae, qualia sunt quæ vulgo tumberella dicimus, & quæ proprie sirpeæ Latinis dictæ. Carrum igitur clavulare adjective dictum : postea adjectivum in substantivum transiit, & clabulare absolute appellatum hoc carri genus, quod clabulas haberet. hoc ita esse ut diximus evincet illustris locus ex leg. I. Cod. Theod. de curiosis, qui ex emendatione nostra ita legendus est : *Hi vero per vigili diligentia privedebunt, ne quis citra evēctionis auctoritatem moveat cursum vel amplius postulet quam concessit evēctio; ne habens unius copiam rhedæ, flagite duas: aut rhedam usurpet cui birotum, vel verendum postulet cui clavulare permisum est.* quibus verbis omnia quæ in publico cursu movebantur vehicula continentur, rhedæ, birota, veredi, & clavularia vel carra, qua alias angariæ dicuntur. Prohibetur igitur qui rheda unius evēctionem habuerit, duas rhedas usurpare. perperam in editis, duas mulas legitur, quasi una tantum mula rheda jungeretur, atqui constat ex leg. VII. de curs. publ. octo mulas astivo tempore ad rhedam jungi, hyemali decem. cui vero birotum concessum fuerit, quod tribus mulis agebatur, is ne rhedam usurpet. nec verendum postulet, cui clavularis cursus tantum copia data fuerit. id est ne velocem cursum usurpet, cui angaria tantum permisso fuerit. clavulare autem dixit pro clabulari carro.

CASAUBONUS.

¹ Et per edicta rationem reddidit.] Similium edictorum exemplum apud Sueronium in Augusto, cap. XXVIII. & Claudio cap. XVI.

² Periit anno septuagesimo.] Falsissimum : nec difficile est rationem inire, cum de natali Pii ex ipso Capitoline confiter. Nam si à duodecimo Domitiani consulatu ad annum descendas quo excessit Pius, & Marcus imperium suscepit, quatuor & septuaginta annos invenies. Eutropius tres & LXX. numerat : licet aliter legerit Paanius. Aurelius vero Victor ab eruditissimo Schotto editus, mortuum scribit post annum vita quintum & septuagesimum. Mensem ac diem vestigat accuratissimus Onuphrius: quem tu Lector vide. Faciunt enim rem incertam pugnantes veterum sententia. Theophilus imperialis scribit annos XXII. menses septem, dies sex. Victor alter annos XXIII. visisse autem, LXXXII. Eusebius in membranis regnasse annis XXII. mensibus tribus, omitto alios.

SALMASIUS.

¹ Et per edicta rationem reddidit.] Huc pertinet, quod scribit Aurelius Victor: usque eo autem nullus fuit, ut cum ob insipie frumentarie suspicionem lapidibus plebe Romana perfringeretur, maluerit ratione exposita placare quam uicisci seditionem. dicta pro edicta scriptum habetur in Palatino. nec semel sic scriptum in antiquis libris offendimus, dictum pro edictum. ut contra edicere non raro pro simplici dicere. veteres glossæ: dicta feralia, βαρεῖα τοξεῖα. ubi manifesto dicta pro editis. nam dicta feralia passim apud sanctos & veteres scriptores, quibus persequitio in Christianos mandabatur. sic apud Zenonem Verensem, dictis feralibus non semel, quibus jubentur Christiani Diis immolare, & apud Cyprianum.

² Periit anno septuagesimo.] Convenit his numerus cum Fastis Siculicis. nam à duodecimo consulatu

S 5 Domi-

quasi adolescens desideratus est. Mors autem ejus talis narratur: ¹ Quum Alpinum caseum in cœna edisset avidius, nocte rejectavit, ² atque alia die febre commotus est. Tertia die quum se gravari videret, M. Antonino remp. & filiam præsentibus præfectis commendavit, ³ Fortunamque auream quæ in cubiculo principum poni solebat, transferri ad eum jussit: ⁴ signum tribuno Æquanimitatis dedit: atque ita con-

verius

Domitiani quo Pium natum tradidit Capitolinus usque ad consules Braduam & Verum, quibus idem de-natus dicitur, anni sunt septuaginta. Mirum tamen est quod in iisdem Fas-tis legitur de morte Antonini: ἐπὶ τάπαι τὸν αὐτὸν ἐσφάγη Αἰδίος Αὐταρίνος εἰς Περιηγήσοι ὃν ἔτεν ξ? quod falsum est & absurdum. de annis autem imperii & vitæ ejusdem Antonini multum variantes sunt auctorum sententiarum, de quibus videnda quæ ad hunc locum notavit eruditissimus vir Isacius Cesaubonus. Joannes Gazensis viginti quatuor annos regnasse scribit, cum alii fere omnes, aut viginti tres aut viginti duo tantum ponant: Μάρκος, επηθ, ἀπό τοῦ Μάρκου, Τίτος Αὐγούλιος Φελέος Βοτάνος Αὐταρίνος Πίτον ὁ κληθεὶς Εὐσέβης επηθ κα.

CASAUBONUS.

¹ Cum Alpinum caseum.] Caseus Alpinus, quem Alpes mittunt: Plinius libro xi. cap. xlvi. Duobus Alpes generibus caseorum papula sua approbant: Dalmaticæ Dôcletam mittunt; Centronica Vatusicum. Sed scribunt heic membranæ, Transalpinum. Plinius ibidem: Latus caseo Romæ, è provinciis Ne-mauensi precipua.

² Atque alia die.] τῷ εἶται ἡμέρᾳ alia pro altera, ut sæpe Plautus.

³ Fortunamque auream quæ in cubiculo principum poni s.] Eadem in Mar-co, hoc simulacrum velut pignus imperatoriarum majestatis fuit: ideo Fortuna regia nominatur in Severo. De imaginibus cubicularibus non

inutilia monebamus ad Suetonii Agustum, cap. vii.

⁴ Signum tribuno Æquanimitatis dedit.] Erit mens auctoris magis prespicua, si scribas & hic & in vita Marci, ÆQUANIMITAS. Pro tessera modo plura, modo pauciora verba dabant: sæpe unicam vocem. omnium exempla apud Suetonium, qua nonata studiosis, vel noscenda. Hie vero datur à Pio signum verbo, ÆQUANIMITAS: ut ab impuro Cajo, qui tribuno signum petenti solitus PRIAPVM, aut VENEREM dare. ita accipiens hic & similis in Marco aliis locis. Nam vir magnus qui aliter interpretatur, more humano habuit. Soliti autem imperatores etiam cum ægroti jacerent, atque adeò morti etiam proximi, signum dare. Dio de Marco animam propè jam agente, ταχιλαρχῳ τῷ συνθημαῖς αἰτηθεὶς. Απελθε πρεστος τὸν αὐτοτίμονα. ἢν δηδομένη.

SALMASIUS.

⁴ Signum tribuno Æquanimitatis dedit.] Non placet legi Æquanimitas, pro æquanimitatis: sic enim, signum æquanimitatis dare dicitur, ut pro signo Venerem dare aut Priapum, quemadmodum à Caligula factum narrat Suetonius. Qui signum datus imperator nominandi quidem calu illud enunciabat; Æquanimitas, Venus, Priapus. Auctores vero sic exprimere consuerunt, æquanimitatem pro signo dare, aut signum æquanimitatis.

S. iii.

versus quasi dormiret, spiritum reddidit apud Lromium. alienatus in febri, nihil aliud quam de republ. & de his regibus quibus irasciebatur, loquutus est. Privatum patrimonium filiae reliquit. Testamento autem omnes suos legatis idoneis prosequutus est. Fuit ¹³ statuta elevata decorus. Sed quum esset longus & senex, incurvareturque, tiliaceis tabulis in pectore positis fasciabatur, ut rectus incederet. Senex etiam antequam

CASAUBONUS.

¹ Spiritum reddidit apud Lromium.] Restituimus distinctionem rectam, quæ erat in omnibus libris corrupta, de Lorio sive Laurio villa jam dictum. Quod ait Capitolinus, Pium conversum quasi dormiret, spiritum reddidisse, idem ex Quadrato Dio,

τὸν πελαστὸν ἡδίσιον αὐτὸν καὶ τὸν οὐκέτι οὐκέτι μεθλακατότων θύμοις.

³ Tiliaceis tabulis in pectore positis fasciabatur.] Petitum ab arte medicinæ exemplum: nam in medicorum libris tabularum hujusmodi multiplex docetur usus. Parentis artis Hippocrates vocare solet νερόντας, παραπομπής & παρασημάντης. utebantur & feminæ ad celanda corporis vitalia. meminit vetus comicus Alexis, & κοντρές appellat comice. Vulgo hodie feminæ surrigendo corpori non tiliaceas tabellas, sed ferulas è balena costa, aut ebano, aut alia materia non prædura neque rigida pectori apponunt.

⁴ Senex etiam antequam salutatores venirent, panem s.] Etsi non damno vulgatam lectionem hujus loci; præfero tamen quam olim in suis exemplaribus Victor invenit: quæ caput hujus periodi facit caudam præcedentis. Quare scribe, ut rectus incederet etiam sinex. Antequam salut. &c. Verba posterioris Victoris, qui, ut saxe diximus, pleraque ex istis auctoribus συγγένεις επι descriptis, sunt hæc. Prūsquam salutandus prodierat, degustans panis aliquantulum, ne frigescente

circum praecordia per jejunia sanguine, vi-ribus exsits, intercipetur, eoque actuum publicorum laboribus minime sufficeret. Idem, ut vides, cum Capitolino dicit Victor; sed fecisse hoc Pium senem: hoc vero non dicit Victor. Observat & Dio Marci similem consuetudinem: sed in ætate adhuc constante, aut non adeò certe sensis. De patre Pio scribit Marcus libro sexto, tanta virtus tenuitatem illum usum, ut à manu ad vesperam loco eodem posset durare, sine ulla alvum levandi aut vesicam, nisi statim horis, necessitate. ή οἶστος, inquit, μέρειν τοῦ αὐτοῦ μέρους εἰσέπειραν, διὰ τῶν λιτών διατάξαν, μηδὲ τὸ δόπεραν τὸ περιπλάνητον διὰ τῶν συνήθων ἀρχαίων. sic legi debet ille locus, atque exponi.

SALMASIUS.

² Fuit statuta elevata decorus.] Posterior Victor: Procerus membra, decenter validus. distingue: Procerus membra decenter, validus. Procerum membra decenter vocat, quem Capitolinus statuta elevata decorum. decenter procerus, ita Ovidius de Vertumno:

Mille habet ornatus, mille decenter habet.

³ Tiliaceis tabulis.] Palatinus, tiliaceis: cui consentit vetus editio qua habet, tiliacis.

⁴ Senex etiam antequam salutatores venirent.] Non placet mihi distinctio quæ viro doctissimo placet; ut sic legamus: ut rectus incederet senex etiam. Antequam salutatores venirent, &c. mo-

rosa

ad su-

rosa enim esset repetitio, quum esset
longus & senex, sacrificatus tiliaceis ta-
bulis, ut rectus incederet etiam senex. non-
ne enim satis dixisse, cum senex esset
& incurvus, tiliaceis tabulis ad pecus
positis devinciebatur, ut rectus incederet.
nec prohibet quod apud alterum
Victorem non dicitur Antoninum
senem fecisse, cum salutandus pro-
diret, ut panem siccum comedet.
immo si attentius consideremus
hunc locum, longe verisimilior hæc
lectio qua senem id factitasse Anto-
ninum scribitur. Bene mane enim
salutabantur imperatores, quibus
non erat moris aliquid gustare priusquam
salutarentur. Antoninus vero
iam senex ad sustentandas vires, pau-
lum siccii panis sumebat priusquam
salutandus prodiret. Nec simile est
quod de Marco tradidit Dio: οἱ
ῥόμενοι τῷ τοῦ αὐτοῦ μέρῃ ἐστέργασσον. Αὐτοὶ
τὸ λιτὸ διαιτῶν, μηδὲ τὸ διποτεῖν
τὴ ποτίσματα τῷ τοῦ σωμάτων
ἀρπαγήσαν. sed propter tenuem &
aridum vicum quo utebatur potuisse
vel usque ad vesperam uno in lo-
co eodemque statu manere, cum ven-
ter illi injuriam nunquam faceret, nec
secedendi necessitatem imponeret.

¹ Panem siccum comedit ad sus-
tentandas vires.] Per panem siccum, pa-
nem solum intellige absque ullo alio
pulmento. sic in vita Taciti apud
Vopiscum: panem nisi siccum nunquam
comedit. ad quem locum plura dice-
mus. fuit autem hæc veterum fru-
galitas, eorum præcipue qui nego-
tiosam vitam κατεστηκαν agebant,
ut matutinis horis solo pane degu-
stato usque ad vesperam & tempus
cœnæ impransi perdurarent, adeo ut
ne biberent quidem. Galenus hoc
ita de se prædicat libro sexto γενεθλίων:
οὐδὲ οὐδὲ εἰσθα ποτέντες αὐτοῖς εἴησαν
λούσαντες οὐδὲ περιποτερούντες λέ-
σσαν, οὐ αρρενεῖσαν ἐπιτρέψεις ή πα-
πολικέντες περιέχοντες εἰπεν τούτοις δικήσαντες
τούτοις περιέχοντες εἰπεν τούτοις δικήσαντες

Fuit

ad sustentandas vires.¹ Fuit voce rauca & sonora, cum jucunditate. A senatu divus est appellatus, cunctis certatim admittentibus: ² quum omnes ejus pietatem, clementiam, ingenium, sanctimoniam laudarent. ³ decreti etiam sunt omnes honores qui optimis principibus antè delati sunt. Meruit & flaminem & circenses & templum & sodales Antoninianos: ⁴ solusque omnium propè principum prorsus sine civili sanguine & hostili, ⁵ quantum ad se ipsum pertinet, vixit: ⁶ & qui rite comparetur Numæ, cuius felicitatem pietatemque & securitatem ceremoniasque semper obtinuit.

CASAU BONUS.

¹ Fuit voce rauca & so.] Regius, Fuit
voce rauca & sonore cum jucunditate.

² Cum omnes ejus pietatem, clementiam, ingenium, sanctimoniam laudarent.] Et hatum & ceterarum virtutum testimonium Pio exhibit, velut una voce, omnes antiqui scriptores: ut videatur non temere pronuntiasse Victor alter, band dubie sine exemplo illum vixisse. multa de ejus laudibus magna quidem, sed quæ non dubito esse vera, Marcus filius patris similissimus, in sexto commentatoriorum quos de se ipso fecit. Scribit Pausanias, proper summam pietatem & reverentiam erga numen Pii nomen enim invenisse: posse vero eundem & COMMVNEM PARENTEM ob beneficia omnibus populis praestita, jure nuncupari, ut olim Cyrus priorem. τὴν Εὐεργέτην τὸν Βασιλέα οὐαλεούσον οἱ Παρθιοί, διόπει τὸν θεόν τούτου μελισσαὶ ἐφανεῖσαι λεάνδρῳ. οὐδὲν τὸν τὸν θεόν τὸν Κύρον φέροις οὐδὲ πρεσβυτέρα, ΠΑΤΗΡ ΑΝΘΡΩΠΩΝ καλεόμενός. Videatur Pausanias ignorasse Pium decreto senatus PATREM PATRIS fuisse appellatum. ita certe loquitur quasi ne sciret pridem fuisse a senatu decretum, quod ipse decernendum insinuat quia tamen potuerit illi esse inconnita res adeò publica, non intelligo.

³ Decreti etiam sunt.] Regius, Ad-

diti etiam sunt.

⁴ Solusque omnium propè principum p.] Eximia, sed heu! rara etiam bonorum principum laus: fuisse eorum imperium ἀνάπολεν: qua de re vide ad Alexandrum Severum.

⁵ Quantum ad se ipsum pertinet.] Vel se, vel ipsum puto παρέλαχεν, ex glossa natum.

SALM ASIUS.

⁵ Quantum ad se ipsum pertinet.] Se ipsum, pro ipsum, sic enim loquebantur aetate Capitolini vel Spartiani, ita semet ipsum apud Aurelium Victorem: ad eo mansuetus ut instantibus patribus ad eos qui contra eum conjuraverunt persequendas comprescerit questionem, presatus necesse non esse sceleris in semet ipsum cupidos pertinacius indagari, ne si plures reverentur quantis odio esset intelligeretur.

⁶ Et qui rite comparetur Nume.] Scribe ex Palatino & veteri editione: & qui recte comparetur Nume. Hadriani comparat Numa Victor Scotti: ibi Græcorum more, seu Pomplii Nume ceremonias, leges, gymnasia, doctoresque curare accipit. Alter Victor de Antonino: sine exemplo ipsum vixisse scribit, quantum Nume contulerit eum artas sua, incertus auctor apud Suidam: ὅν Arrianus οὐ βασιλέος αἴτιος οὐδὲ, οὐ μολισσαὶ Νεμέοις τὸν τὸν Βασιλέας οὐρανοποιοῦν, αἴτιος οὐδεὶς οὐρανοῦ δι Ρωμύλῳ Τεγιανὸς αἴτιος οὐδὲ τολμητός.

JULII